

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

35E JAARGANG

WOENSDAG 18 JANUARI 1950

No. 1706

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris).
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.*

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	43
Sommaire, summaries	43
Vergoeding van oorlogsschade	44
De financiële aspecten van het Ontwerp van Wet op de Materiële Oorlogsschaden met betrekking tot onroerend goed (I) door Mr J. Brautigam	46
De financiële positie van Indonesië (II) door Prof. Dr J. P. Haccoû	48
Verkoop van agrarische domeinbezittingen of niet? door Ir J. Nysingh	50
Aantekening:	
Enkele politieke en economische aspecten van Egypte door V. S. Swaminathan	52
Internationale notities:	
Zweden na de devaluatie	54
Geld- en kapitaalmarkt	54
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in December 1949 door V. Van Rompuy	55
Statistieken:	
Bankstaten	56
Tabakareaal en -productie	56
Goudproductie	57
Tinproductie	57

DEZER DAGEN

nieuwe vlammen uit smeulend hout. Soms meende men reeds, en uit de Verenigde Staten kon men dit bij tijden duidelijk horen, dat de Europese samenwerking tot de dove kolen kon worden gerekend. Thans is echter gebleken, dat de kille wind van de Amerikaanse critiek het vuur der samenwerking mogelijk kan doen aangloeien.

Een concept voor een nieuw inter-Europees betalingsverkeer is opgesteld, waarbij de Westeuropese valuta onderling transferabel zullen zijn. De voorlopige, romantische, naam van het plan is XYZ. Is dit onder invloed van de treinlectuur, waartoe de betrokken deskundigen op hun vele verplichte reizen gelegenheid hebben? Of overwint de gedachtengang in „The Times” van 17 jl. uit anderen hoofde ontwikkeld: „But as soon as things got tricky... you had to call in Z?”

Ook de Saarquestie, een oude brandhaard, leidde deze week tot vurige tongen. De Franse minister van Buitenlandse Zaken heeft daarover de Duitse kanselier bezocht. Het gesprek was, in officiële aanduiding, hartelijk en vertrouwelijk. Hartige woorden zijn echter ook gevallen. De Franse woordvoerder heeft op Duitse aspiraties, in elk geval vóór het vredesverdrag, de dompér gezet; maar het vuur kruipt voort.

In vuur en vlam raakt men thans over de consequenties van de wisseling van bewind in China. Het in beslag nemen van ambassaderuimten kan men nog zien als schroevlekkers, die op zichzelf pijnlijk zijn. Zo ook de nieuwe mogelijkheden tot obstructie, die in de organen van de Verenigde Naties zijn ontstaan.

De felste gloed valt op dit moment echter op de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Dean Acheson. Als consequentie van de vorderingen heeft hij alle Amerikaanse officiële personen doen aanzeggen, dat zij zich uit China moeten terugtrekken. Zoals vaker, heeft vooral een zichtbare terugtocht, hoewel bedoeld als een logische uiting van strakker beleid, de vlam in de pan doen slaan. Versterkt doen de stemmen zich horen die in China vuur met vuur willen bestrijden door hernieuwde steun aan de nationalisten.

Tegelijk wordt van die zijde Groot-Brittannië onder vuur genomen vanwege de snelle erkenning van het communistisch regime. Een zeker simplisme in de voorstelling komt daarbij soms naar voren. Duidelijk is echter de positie van de buitenlandse politiek „between the fire and the frying pan”. Zonder blaren zal men er niet afkomen; op korte termijn zal echter blijken, welke richting men verkiest, de Amerikaanse van het pragmatisme of de Aziatische van de vrees voor gezichtsverlies.

Verlies van prestige heeft de conferentie te Colombo weten te voorkomen. De gedelegeerden hebben zich verzameld als hoeders van de haard van het Empire. Dat hun praatje bij de haard naar buiten wat mat klinkt, laat zich verklaren. Het was bepaald geen koud water, waaraan men zich daar kon branden. Kashmir werkt op India en Pakistan zoals de Roode Bloem uit Kipling's: „Jungle Book” op de Raad; geen durft het bij de ware naam noemen.

Dit laatste te doen, en de consequenties te overzien, zal weer aan President Truman worden opgelegd. Voor de tweede maal zal hij een beslissing over een atoombom moeten nemen, in mogelijke uitwerking erger nog dan de eerste. Het spelen met vuur gaat voort.

LOCOMOTIEF

**ZEER OUDE
 GENEVER**

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

In het
 middelpunt
 der belangstelling
 staan momenteel

PENSIOENVERZEKERINGEN

voor personeel

AMSTLEVEN

geeft U alle gewenste adviezen

**N.V. AMSTERDAMSCH E MAATSCHAPPIJ
 VAN LEVENSVZERKERING**

Nieuwe Spiegelstraat 17

Amsterdam-C.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5348

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
 Amsterdam (alleen Assurantie)

Koninklijke
 Nederlandsche
 Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
 Schiedam

**BELASTINGCONSULTATIEBUREAU
 A. L. F. LEVERINGTON**

Alle belastingzaken

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Insp. d. Bel.
 D. Sweepe, Oud-Ontv. d. Bel.
 Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz, Bel. jur.
 N. A. Schol, Cand. Notaris.

Amsterdam:

1e Helmersstr. 95 - Tel. 85508

Haarlem:

Ged. Oude Gr. 11B - Tel. 12468

C. MASTENBROEK

Bén. Molendijk 14 - Goudswaard

- **BEDRIJFSADMINISTRATIE**
- **BOEKHOUDINGEN**
- **BELASTINGZAKEN**

GEO. WEHRY & Co. N.V.

AMSTERDAM

Vestigingen: Batavia (en 26 andere vestigingen in Indonesië), New York, Buenos Aires, Manchester, Londen, Brussel, Melbourne, Tokyo, Osaka, Nagoya, Singapore, Penang, Kuala Lumpur

Agenten: in alle Zuid-Amerikaanse Staten

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Vergoeding van oorlogsschade.

De noodzaak wordt geconstateerd om na een grondige analyse van de binnenlandse monetaire situatie de vraag te onderzoeken, of er binnenkort geen aanleiding is tot een verdergaande tegemoetkoming in de oorlogsschade over te gaan. Mocht bij dit onderzoek blijken, dat deze aanleiding inderdaad aanwezig is, dan behoeft dit geen wetswijziging mee te brengen. Opgemerkt wordt, dat er in bepaalde gevallen onvoldoende, of in vergelijking met de voorlopige regelingen kariger, tegemoetkomingen zullen worden gegeven. De zeer vele ingewikkelde bepalingen en de regelingen kunnen volgens schr. aanmerkelijk eenvoudiger zijn. Gesproken wordt van een met 25 pCt verhoogde bijdrage, vermenigvuldigd met enkele eenvoudige en niet te veel gedifferentieerde coëfficiënten. Het wetsontwerp gaat op het ogenblik gemiddeld reeds uit van een coëfficiënt 2,77. Het is naar de mening van de schr. mogelijk de door hem bepleite coëfficiënten toe te passen. Bij deze toepassing zal alleen geen ongunstiger uitkomst mogen worden verkregen dan die van de in het wetsontwerp neergelegde regelingen, waarop de getroffen aanspraak kunnen maken. Dit is volgens schr. allerm minst een bezwaar.

Mr J. Brautigam, *De financiële aspecten van het ontwerp van wet op de materiële oorlogsschaden met betrekking tot onroerend goed (I)*.

Nagegaan wordt, hoe de regelingen volgens het wetsontwerp zijn en in hoeverre deze afwijken van de voorlopige regelingen, welke tot dusverre zijn toegepast. Het ontwerp handhaaft het beginsel, dat de geleden schade vergoed wordt naar de prijzen op 9 Mei 1940. Dit beginsel is juist voor zover het betreft de zuivere vergoeding van de geleden schade. Het ontwerp kent ook verdere tegemoetkomingen, doch slechts dan, wanneer daadwerkelijk tot herstel of herbouw wordt overgegaan. Deze verdere tegemoetkomingen hebben twee verschillende motieven tot grondslag, nl. een sociaal en een economisch motief en zijn geregeld in de artt. 8 en 9 enerzijds en de artt. 71 en 72 anderzijds. Deze artikelen worden uitvoerig besproken.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *De financiële positie van Indonesië (II)*.

Na in een vorig artikel het vraagstuk der begrotings tekorten principieel te hebben gesteld en een beeld van de begroting, alsmede een behandeling van de tekortfinanciering en het vraagstuk van de geldcirculatie, te hebben gegeven, behandelt schr. in dit artikel de schuldpositie van de nieuwe Staat. Voorts wordt de ontvangstenzijde van de budgetten ten gunste van de gewone dienst, de buitengewone en de extra-buitengewone dienst aan de hand van de medio December gepubliceerde nota betreffende de toestand van 's Lands financiën besproken.

Ir J. Nysingh, *Verkoop van agrarische domeinbezittingen of niet?*

Dit vraagstuk kan van verschillende zijden worden belicht, daar allerlei factoren hierbij een rol spelen. Voor gronden, waarvan de ontginning juist is gereedgemaakt en die liggen te midden van dichtbevolkte landbouwgebieden, waar gebouwen reeds aanwezig zijn, is verkoop ter uitbreiding of afronding van reeds bestaande bedrijven wel te overwegen, hoewel er op moet worden gelet, dat de grond in goede handen geraakt. Op nieuw ontgonnen grond, waar nog geen boerderijen zijn, zijn staatsboerderijen in eerste instantie noodzakelijk. T.a.v. eventuele verkoop van reeds bestaande boerderijen rijst de vraag, of het financieel is verantwoord goed onderhouden bedrijven tegen min of meer kunstmatig laag gehouden grondprijzen van de hand te doen. Voorts moet met de belangen van pachters, die niet zelf kunnen kopen, worden rekening gehouden. Kortom, een uniforme lijn is niet te trekken.

SOMMAIRE.

Les dommages de guerre.

Après avoir commenté d'une manière détaillée le projet de loi sur les dommages de guerre, l'auteur se demande s'il n'y a pas lieu de prévoir, après une analyse à fond de la situation monétaire à l'intérieure, une plus large indemnisation en matière de dommages de guerre. Au cas où cette éventualité s'avérerait opportune on ne doit pas nécessairement procéder à une modification de la loi. L'auteur est d'avis que les nombreuses dispositions et règlements compliqués peuvent être simplifiés.

Mr J. Brautigam, *Les aspects financiers du projet de loi sur les dommages de guerre par rapport aux immeubles (I)*.

L'auteur examine, dans cet article, la réglementation résultant du projet de loi et vérifie dans quelle mesure elle diffère des dispositions provisoires appliquées jusqu'à présent.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *La position financière de l'Indonésie (II)*.

On donne, dans cet article, un aperçu des dettes du nouvel Etat. On commente, en outre, les recettes reproduites dans les budgets.

Ir J. Nysingh, *Vendre ou ne pas vendre le domaine agricole?*

Beaucoup de facteurs jouent un rôle dans ce problème, notamment la politique agricole, la politique financière, la politique économique, sociale et morale. La vente, en faveur d'entreprises existantes, de terres récemment mises en culture et situées dans des régions agricoles à population dense, peut être prise en considération. Pour les „fermes-domaines" déjà en exploitation on peut se demander si la vente à des prix tenus plus ou moins artificiellement bas, se justifie financièrement; il faut, d'autre part, tenir compte des intérêts du fermier. Une ligne de conduite uniforme est difficilement à tracer.

SUMMARIES.

Compensation of war-damage.

A careful study of the bill governing material war-damage reveals the necessity of examining the question as to whether or not — after a thorough analysis of the country's monetary position — it will be advisable to increase the amount of compensation in the near future. If so, the law need not be altered. The highly complicated stipulations and settlements could be greatly simplified.

Dr J. Brautigam, *Financial aspects of the bill governing material war-damage in respect of real estate (I)*.

The writer discusses the settlements stipulated in the bill and the extent to which they deviate from the preliminary settlements which have been made to date.

Prof. Dr J. F. Haccoû, *Indonesia's financial position (II)*.

A review of the debt-position of the new State and the credit-side of the budgets.

Dr J. Nysingh, *Should agrarian crown-lands be sold?*

In contemplating the sale of agrarian crown-lands many factors have to be taken into account. In densely populated agricultural districts the transfer of newly opened up lands to existing undertakings may be considered. As regards existing crown-land farms, it is doubtful whether sales would be justified since prices of land are more or less artificially kept low at the moment.

VERGOEDING VAN OORLOGSSCHADE.

Men schrijft ons:

De betekenis van het wetsontwerp op de materiële oorlogsschaden, ook voor de algemene economische consequenties, blijkt, wanneer de bedragen, gemeoid met de vergoedingen voor oorlogsschade, worden gezien.

Het totale bedrag.

Volgens schatting van de Minister van Financiën zal met de uitvoering van het wetsontwerp ca f 4,5 mrd zijn gemeoid. Dit bedrag moet worden verhoogd tot ca f 7,2 mrd wanneer men ook rekent met de schade aan eigendommen van lagere, publiekrechtelijke lichamen e.d. en de schade wegens uitgaven in-gevolge de Zee- en Luchtvaartverzekeringwet 1939, het Zeeschepenbesluit 1942 en enkele andere wetten betreffende militaire inundaties, staat van oorlog en beleg en algemene vorderingen. Bij de discussies omtrent het stelsel van de vergoedingen werd door de Minister van Financiën medegedeeld, dat een zgn. integrale vergoeding deze bedragen nog zou verhogen met ca f 2 mrd. De beoordeling van deze bedragen is vrij moeilijk, aangezien bij de schatting is uitgegaan van bepaalde veronderstellingen, bijv. omtrent het beloop van de bouwkosten en de huren, en omdat de schattingen gebaseerd zijn op gegevens, welke uiteraard slechts op het Departement van Financiën bekend zijn.

De Minister geeft twee argumenten tegen een verdergaande integrale vergoeding:

a. de extra verhoging van de staatsschuld in verband met de daaruit voortvloeiende verzwaring van de lasten, die de dienst der staatsschuld reeds op het volksinkomen legt;

b. de extra belasting van de kapitaalmarkt in verband met de reeds bestaande wanverhoudingen tussen binnenlandse besparingen en noodzakelijke investeringen.

Ondanks zijn energieke strijd voor een vergoeding op basis van de prijzen per 9 Mei 1940 is Minister Lieftinck echter bereid geweest om in vrij veel gevallen een premie te verlenen. Deze premie (in art. 72 psychologisch „aanvullende bijdrage“ gedoopt) komt in de plaats van de tienjarige renteloze credieten. Het totale bedrag voor deze credieten werd becijferd op ca $\frac{1}{5}$ van de huidige bouwkosten, uitgaande van een gelijkmatig bouwtempo¹⁾ en een geleidelijke bouwkostendaling tot de helft, en een geleidelijke huurstijging tot 160 pCt van het huidige niveau. De premie is echter 90 pCt van de onrendabele waarde op het moment van de bouw, zonder herzieningsmogelijkheid; het totale bedrag van de „aanvullende bijdragen“ kan dus worden becijferd op $\frac{3}{5}$ tot $\frac{1}{5}$ van de huidige bouwkosten, waaruit moge blijken, dat met de premieregeling grotere bedragen zijn gemeoid.

Aan de andere kant is er reden om, op grond van het feit, dat enkele bepalingen ongunstiger zijn geworden (wij komen daar verderop nog over te spreken) dan waarvan bij de taxaties was uitgegaan, aan te nemen, dat enkele cijfers kunnen worden verlaagd. Onze indruk is echter, dat in totaal het genoemde bedrag van f 4,5 mrd, resp. f 7,2 mrd eerder hoger dan lager zal worden.

Is er nu aanleiding om hierover, op grond van 's Ministers argumenten, ongerust te worden? Het antwoord is slechts te geven na een grondige analyse van de binnenlandse monetaire situatie. Het is een misverstand, dat er sprake zou zijn van een wanverhouding tussen de binnenlandse besparingen en noodzakelijke investeringen. Dit kwam reeds eerder, in een redactioneel artikel, ter sprake in „E.S.B.“ van 21 December 1949. Doch bovendien is het mogelijk, dat een analyse als door ons voorgesteld, kan wijzen op bestaande deflatoire tendenties, waarbij

¹⁾ Dit maakt de schatting iets te laag, daar de wet een aanspraak op credieten geeft bij aankoop van na 5 Mei 1945 gebouwde panden, zodat is aan te nemen, dat na de totstandkoming van de wet het „bouwtempo“ aanzienlijk sneller zal zijn dan 10 jaar later.

juist een verdergaande vergoeding van oorlogsschade, mits op een economisch verantwoorde wijze toegepast, uitkomst zou bieden. In dit kader kunnen wij hier niet verder op ingaan; er is alle aanleiding dit punt afzonderlijk te behandelen. Daarbij zou tevens de vraag van het dekkingsplan ter sprake moeten worden gebracht.

De maatstaf der uitkeringen.

De uit het wetsontwerp voor de individuele getroffen en voortvloeiende financieringsmogelijkheden zijn in hoofdzaak bepalend voor de vraag, of zij in feite tot herbouw zullen overgaan. Weliswaar zijn er enkele uitzonderingen, waarbij personen of bedrijven in staat zijn belangrijke sommen à fonds perdu in de herbouw te steken, doch het merendeel is hiertoe niet bij machte.

Wij zullen thans enkele onderwerpen van deze materie belichten; hierbij moeten wij ons beperken tot de belangrijkste schadecategorie, het onroerend goed²⁾. Vooral de artikelen 11 en 12, welke de vergoeding op basis van de prijzen van 9 Mei 1940 behandelen, hebben aanleiding gegeven tot veel critiek. Wanneer men bedenkt, dat de bouwkosten zijn gestegen tot ca 3,5 maal die van 9 Mei 1940, lijkt de handhaving van de ons uit vroeger tijd zo benauwende datum vrij willekeurig. Daar staat echter tegenover, dat er met name bij de waardebepaling van het onroerend goed iets meer reden is deze datum te handhaven, dan bij andere goederen. Immers, ook de opbrengsten van de panden zijn beperkt tot het niveau van 9 Mei 1940. Men kan hiertegen opmerken, dat deze huurbepaling toch „kunstmatig“ is, maar dan mag men niet vergeten, dat deze „kunstmatigheid“ voorshands slechts 15 pCt bedraagt. Want aan te nemen is, dat men ca 15 pCt van het huidige huurpeil te kort komt voor een rendabele exploitatie, nl. ca 20 pCt hogere kosten wegens gestegen onderhoudsprijzen, belastingen en administratieve kosten, en 5 pCt lagere kosten wegens geringere leegstand, minder en soberder onderhoud en minder verhuizingen. Op gevaar af enig onrecht te doen aan de „kunstmatigheids“-apostelen, zouden wij dan ook durven stellen, dat een vrije huurvorming — welke door de huidige zeer hoge bouwkosten wellicht tot verdubbeling van de huurprijzen zou leiden en welke voorts nog zeer gevarieerde afwijkingen naar boven zou laten zien op grond van de op het ogenblik nog steeds, doch in principe slechts tijdelijk, bestaande sterke discrepantie tussen vraag en aanbod — evenmin van kunstmatigheid zou zijn vrij te pleiten, en dat althans een zodanige „natuurlijke“ huur geenszins uitgangspunt zou mogen en kunnen zijn voor een waardebepaling van het onroerend goed.

Een tweede opmerking, die men tegen de door ons ontwikkelde gedachte kan maken, betreft de vervangingswaarde. De huur zal — zo luidt dit argument — op een zodanig niveau moeten liggen, dat de daaruit te vormen afschrijving voldoende is voor de financiering van de veel hogere bouwkosten. Deze opmerking is evenmin houdbaar. In de eerste plaats is het zeer de vraag, of de huidige bouwkosten op het hoge niveau zullen blijven (in 1920 waren de bouwkosten 320 pCt t.o.v. die in 1914, doch in 1924 en 1936 waren de percentages resp. 160 en 110). In de tweede plaats moet de belegger in huizen eerder worden vergeleken met de obligatiehouder (een vrij stabiel, niet te hoog rendement met vrij grote zekerheid) dan met de aandeelhouder (een sterk conjunctuurgevoelig, dus wisselend rendement, met vrij grote risico's), en er is voor zover wij weten nog geen vervangingswaardetheorie voor obligaties opgesteld.

Verhoging met 25 pCt?

Wanneer wij echter — ons stellende op rentabiliteitsstandpunt — de waardebepaling per 9 Mei 1940 als uitgangs-

²⁾ Men zie ook het artikel van Mr J. Brautigam in dit nummer.

punt voor een vergoedingsregeling niet onaanvaardbaar achten, voegen wij daar direct een nadere qualificatie aan toe. Op 9 Mei 1940 werd bij verkoop van panden bij de rentabiliteitsberekening veelal uitgegaan van een bruto-opbrengst van 8 à 10 pCt. Naar het schijnt wordt bij de berekening van de verkoopwaarde per 9 Mei 1940 van dezelfde grondslag uitgegaan. Doch wanneer men in aanmerking neemt, dat de rentevoet inmiddels lager is (in feite kan men bij onroerend goed een netto-rente van 4 pCt aannemen; dit percentage wordt eveneens aangehouden door de Overheid), lijkt het juist het niveau van 9 Mei 1940 met 25 pCt te verhogen. Deze opslag was ook gebruikelijk bij de waardering van onroerende goederen volgens het Vervreemdingsbesluit van 1942. Wij geloven, dat wanneer de Regering reeds aanstonds in 1945 met deze verhoging van 25 pCt was gekomen, zij belangrijk minder critiek zou hebben gehoord. Daarbij komt, dat, zoals wij zullen zien, de zuivere verkoopwaarde per 9 Mei 1940 geen voldoende basis kan bieden voor een financiering door middel van credieten van het verschil tussen de herbouwkosten en deze verkoopwaarde. Tenslotte zal een dergelijke opslag de financiële consequenties van het wetsontwerp bijna niet verzwaren, omdat volgens het ontwerp boven de vergoeding per 9 Mei 1940 nog extra vergoedingen worden gegeven, die meer dan 25 pCt van de bijdrage zullen zijn; slechts wanneer de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting vrijstelling van de bestedingsplicht verleent, zal deze opslag als een extra uitgave kunnen worden gezien, daar volgens het wetsontwerp in deze gevallen geen verdergaande financiële tegemoetkomingen meer worden verleend.

Wat de extra-vergoedingen boven die per 9 Mei 1940 betreft, willen wij in het bijzonder het oog richten op de credieten en uitgestelde bijdragen (art. 71) en de zgn. aanvullende bijdrage (art. 72).

Voor de berekening van de credieten behandeld in art. 71 en voor de voorwaarden waartegen zij worden verleend zullen regelen worden uitgevaardigd door de Minister van Financiën. Voor de herbouw van woningen tot 1.000 m³ en van verhuurbare bedrijfspanden van niet meer dan f 30.000 per 9 Mei 1940, is bepaald, dat deze regeling zal uitgaan van de huur ter berekening, van het rendabele gedeelte der bouwkosten; voor het onrendabele gedeelte wordt dan een crediet zonder rente en aflossing, resp. een rentevergoeding gegeven. Dit betekent, dat de hoogte, waarop de huur wordt vastgesteld, bepalend is voor de vergoeding. De praktijk is geworden, dat reeds thans een huur wordt vastgesteld, welke 20 à 30 pCt hoger ligt dan die per 9 Mei 1940, waardoor dus het onrendabele gedeelte dienovereenkomstig lager wordt.

Bovendien zullen bij stijgende huren de rentefaciliteiten verminderen. Op zichzelf is dit gerechtvaardigd. Doch wij troffen bij de toelichting op het amendement-Oud een argument aan, dat o.i. zeer sterk is. Daarin wordt terecht gesteld, dat de Regering blijkbaar meent, dat de door de huurstijging te verwachten waardevermindering voor onbeschadigd onroerend goed niet, en voor herbouwd onroerend goed wel kan worden wegbelast. Wanneer dit inderdaad de reden is, waarom de Regering niet van een „integrale” vergoeding wenst te horen, en dan met een beroep op de schuldpositie van het Rijk, kan men de vraag stellen, of dit juist is. Want met behoud van dezelfde uitgaven als de Regering zich voorstelt, maar met toeneming van de middelen, kan het gesignaleerde verschil worden uitgewist. Immers, de waardevermindering van het onbeschadigde onroerend goed kan evenzeer worden wegbelast, een mogelijkheid, welke geenszins zonder meer moet worden verworpen. Indien men dit laatste niet doet is er sprake van een onbillijkheid tegenover de oorlogsslachtoffers; indien men het wel doet, kan men zeggen,

dat de „integrale” vergoeding in feite wordt gegeven over 10 jaar.

Zo beschouwd kost een „integrale” vergoeding het Rijk niets meer, en levert zij zelfs meer op! Het is opmerkelijk, dat deze gedachte tijdens de behandeling van het wetsontwerp, na ten tonele te zijn gebracht door Mr Oud, blijkbaar op de achtergrond is geraakt.

Het wetsontwerp bevat ook enige bepalingen omtrent de bedragen, die door de getroffen zelf moeten worden betaald. Afhankelijk van de grootte van de woningen en de bedrijfspanden variëren deze bedragen van 5 tot 15 pCt van de herbouwkosten. Voor de woningbouw lijkt ons dit juist; tot 500 m³ is geen participatie voorgeschreven, en een ieder kan in een zodanige woning voldoende huisvesting vinden. Voor de bedrijfsbouw wordt dit bezwaarlijker: de aard van het bedrijf is mede bepalend voor de kosten van het pand (vergelijk een juweliers- met een garagebedrijf) en het is niet redelijk naar de kosten van dit pand de participatie te berekenen.

Daarbij komt, dat tot op dit ogenblik een vrij groot aantal bedrijfspanden van rijkswege is gefinancierd zonder participatie; moeten deze belanghebbenden alsnog betalen? Zo ja, dan voorwaar een moeilijk geval, zo neen, dan bepaald onbillijk tegenover diegenen, die nog geen herbouwwaardig konden krijgen³⁾.

Uit de toelichtingen van de Regering is op te maken, dat zij liever met rentevergoedingen werkt, dan met credieten. De overwegingen, die haar hiertoe brengen, zijn uiteraard van gelijke strekking als de hierboven weergegeven argumenten tegen verdergaande vergoedingen. De analyse van de monetaire situatie zal dus eveneens doen zien, of dit standpunt juist is. Wanneer wij dit standpunt even overnemen, blijkt evenwel aan het systeem van het wetsontwerp een belangrijk bezwaar verbonden. Immers, de vergoeding per 9 Mei 1940 is doorgaans geen voldoende basis om voor de rest van de herbouwkosten vreemde middelen aan te trekken. Wij kunnen de vergoeding per 9 Mei 1940 globaal op $\frac{2}{3}$ van de vooroorlogse bouwkosten stellen, d.i. ca 20 pCt van de huidige bouwkosten. Het is gebleken, dat hypotheeknemers, tegen cessie van de volledige rentevergoeding, maximaal ca 75 pCt van de bouwkosten kunnen financieren, zodat dus een tekort ontstaat van ten minste 5 pCt. Dit tekort zal dan van rijkswege moeten worden gefinancierd als tweede hypotheek. Wat er van deze rijkscredieten terecht zal komen is niet moeilijk te beoordelen. In dit licht beschouwd lijkt de door ons genoemde algemene verhoging met 25 pCt eveneens een oplossing te bieden.

Aanvullende bijdragen.

In art. 72 wordt de regeling gegeven voor een premie, de zgn. aanvullende bijdrage. In dezelfde gevallen, waarin volgens art. 71 een crediet of rentevergoeding met een uitgestelde bijdrage mogelijk is, kan een premie worden verkregen. Ook hier dus het criterium van het algemeen belang, dat altijd aanwezig wordt geacht bij woningen tot 1.000 m³ en bij verhuurbare bedrijfspanden, waarvan de bouwkosten per 9 Mei 1940 niet meer dan f 30.000 zouden hebben bedragen. Bovendien wordt de aanvullende bijdrage toegekend aan andere bedrijfspanden, wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan (art. 72 lid 5), nl. dat het belaste vermogen van belanghebbende niet groter is dan f 500.000 en dat de vergoeding per 9 Mei 1940 niet minder mag zijn dan f 500 en na 5 Mei 1945 moet zijn besteed.

De premie wordt berekend voor:

1e. herbouw van woningen en bedrijfspanden van f 30.000, op 90 pCt van het volgende art. 71 te bepalen renteloze crediet;

³⁾ In het inmiddels verschenen Voorlopige Verslag van de Eerste Kamer worden op dit punt nadere inlichtingen gevraagd.

2e. herstel van de sub. 1e genoemde panden op resp. 50 tot 20 pCt en 20 pCt van het verschil tussen de herstelkosten en de vergoeding per 9 Mei 1940, met dien verstande, dat, wanneer het bedrijfspand voor meer dan 25 pCt is beschadigd, 35 pCt van het verschil als premie wordt gegeven;

3e. herstel en herbouw van de andere bedrijfspanden, op 1 tot 0,4 maal de vergoeding per 9 Mei 1940, evenredig met de grootte van het belaste vermogen.

Met deze regeling, welke oorspronkelijk niet in het ontwerp was opgenomen, is een belangrijke stap in de richting van een verdergaande tegemoetkoming gezet. Wij vragen ons echter af, of het niet mogelijk ware geweest om, uitgaande van de door ons gedachte verhoogde vergoeding per 9 Mei 1940, in alle gevallen (dus niet alleen bij de hierboven onder 3e. genoemde panden) met enkele eenvoudige en niet te veel gedifferentieerde coëfficiënten hetzelfde resultaat te bereiken. Alle moeilijkheden, welke steeds weer geval voor geval zich zullen voordoen bij de huurbepaling en de vaststelling van de bouwkosten, zouden worden voorkomen; in het concrete geval behoeft alleen de vergoeding per 9 Mei 1940 te worden vastgesteld, en dit is thans praktisch overal geschied. Naast minder strubbelingen geeft dit een eenvoudigere en geringere administratie. Thans is door de veelheid van berekeningsmethoden de materie niet direct te overzien.

Deze coëfficiënten moeten niet in de wet worden vastgelegd (zoals thans is geschied bij de panden sub 3e.), daar anders bij de dalende bouwkosten de vergoeding relatief hoger zou worden. De prikkel tot goedkoop bouwen is overigens groter, wanneer men uitgaat van de vergoeding per 9 Mei 1940 dan wanneer de extra tegemoetkoming wordt gebaseerd op de bouwkosten.

Conclusie.

Het gehele wetsontwerp overziende, kunnen wij in de eerste plaats de noodzaak constateren om na een grondige analyse van de binnenlandse monetaire situatie de vraag te onderzoeken, of er binnenkort geen aanleiding is tot een verdergaande tegemoetkoming in de oorlogsschade over te gaan. Mocht bij dit onderzoek blijken, dat deze aanleiding inderdaad aanwezig is, dan behoeft dit geen wetswijziging mee te brengen, daar de Minister van Financiën in het algemeen belang volgens de letter van art. 72 lid 1 een verdergaande regeling kan uitvaardigen. Weliswaar zou dan de vreemde juridische figuur ontstaan, dat de Minister op basis van het eerste lid van dit artikel een verdergaande tegemoetkoming geeft dan op basis van de volgende leden, doch deze laatste moeten worden gezien als een *minimum*, waarop de getroffen en aanspraak kunnen doen gelden; evengoed als de Minister volgens het eerste lid ook andere gevallen dan genoemd in de volgende leden kan regelen, kan hij verdergaande tegemoetkomingen toestaan.

Verder kan men opmerken, dat er in bepaalde gevallen *onvoldoende, of in vergelijking met de voorlopige regelingen kariger, tegemoetkomingen* zullen worden gegeven. Het wil ons voorkomen, dat in de af te kondigen uitvoeringsbepalingen, welke volgens art. 71 vooraf door een speciale commissie van advies zullen worden beoordeeld, hier nog zeer veel aan kan worden veranderd.

Tenslotte menen wij te mogen zeggen, dat *de zeer vele ingewikkelde bepalingen en de regelingen aanmerkelijk eenvoudiger kunnen zijn*. Wij spraken van een met 25 pCt verhoogde bijdrage vermenigvuldigd met enkele eenvoudige en niet te veel gedifferentieerde coëfficiënten. Ter toelichting diene, dat van het totale bedrag aan tegemoetkomingen voor oorlogsschade aan onroerend goed ad ruim f 1.800 mln, een gedeelte groot f 650 mln betrekking heeft op de vergoedingen per 9 Mei 1940, waaruit blijkt,

dat het wetsontwerp op het ogenblik reeds gemiddeld uitgaat van een coëfficiënt 2,77.

Het is naar onze mening mogelijk, eveneens *zonder wijziging van het ontwerp*, deze door ons bepleite coëfficiënten toe te passen. Bij deze toepassing zal alleen geen ongunstiger uitkomst mogen worden verkregen, dan die van de in het wetsontwerp neergelegde regelingen, waarop de getroffen aanspraak kunnen maken. Dit is onzes inziens allerminst een bezwaar.

DE FINANCIËLE ASPECTEN VAN HET ONTWERP VAN WET OP DE MATERIËLE OORLOGSSCHADEN MET BETREKKING TOT ONROEREND GOED.

I

Op 27 October 1949 nam de Tweede Kamer der Staten-Generaal zonder hoofdlijke stemming het Ontwerp van Wet op de Materiële Oorlogsschaden aan, dat thans bij de Eerste Kamer in behandeling is. Wanneer de afkondiging in het Staatsblad zal plaatsvinden, zullen bijna 5 jaren sedert de bevrijding verstreken zijn, voordat deze zo belangrijke materie haar wettelijke grondslag zal hebben gevonden, 5 jaren, waarin genoegen moest worden genomen met voorlopige regelingen, die slechts gedeeltelijk in het Ontwerp van Wet zijn terug te vinden.

Het loont de moeite om na te gaan, hoe de regelingen volgens het Ontwerp van Wet zijn en in hoeverre deze afwijken van de voorlopige regelingen, welke tot dusverre zijn toegepast. Ik zal mij hierbij beperken tot het onroerend goed.

Het Ontwerp handhaaft het beginsel, dat de geleden schade vergoed wordt naar de prijzen op 9 Mei 1940. Dit beginsel is juist voor zover het betreft de zuivere vergoeding van de geleden schade. Vergoed behoeft immers slechts te worden het vermogensverlies, dat inderdaad — bij volledige verwoesting — niet meer bedraagt dan de verkoopwaarde op 9 Mei 1940 van het verwoeste object. Om tot herbouw of herstel te geraken is een schadevergoeding naar het prijspeil per 9 Mei 1940 echter ontoereikend, nu de bouwkosten ruim 3 maal zo hoog zijn als in Mei 1940. Het Ontwerp kent dan ook verdere tegemoetkomingen, doch slechts dan, wanneer daadwerkelijk tot herstel of herbouw wordt overgegaan.

Deze verdere tegemoetkomingen hebben twee, verschillende motieven tot grondslag, nl. een sociaal motief en een economisch motief, en zijn daardoor ook op twee ver uiteengelegen plaatsen in het Ontwerp geregeld, nl. de artt. 8 en 9 enerzijds en de artt. 71 en 72 anderzijds.

Art. 8 geeft vergoeding naar vervangingswaarde onder een aantal beperkende voorwaarden. Zoals dit artikel thans luidt, komt het sociale motief niet zuiver meer tot zijn recht. Aanvankelijk had de Regering voorgesteld om vergoeding naar vervangingswaarde te geven voor verwoeste en beschadigde woningen, bedrijfspanden of woningen met bedrijfsruimte, die door de getroffen zelf werden bewoond of waarin zij zelf een bedrijf uitoefenden en wel tussen 9 Mei 1940 en het tijdstip van beschadiging of verwoesting. De bedoeling was dus om tegemoet te komen aan de kleine eigen-bewoner en de kleine ondernemer. De Tweede Kamer had bezwaar, niet tegen het beginsel, maar tegen de uitwerking en wel met name tegen de voorwaarde van eigen gebruik. Er werd op gewezen, dat iemand, die zich dank zij veel offeringen een eigen huis had verworven, wellicht vóór Mei 1940 werd overgeplaatst naar een andere werkkring, daardoor zijn eigen huis moest verhuren en zelf een huurwoning betrekken en dus tegen zijn wil van eigen bewoner

huisbaas werd. Aan deze en dergelijke argumenten kan bezwaarlijk veel waarde worden toegekend, zeker niet nu in artikel 102 van het Ontwerp een hardheidsclausule is opgenomen. Niettemin is de Minister van Financiën voor de aandrang uit de Tweede Kamer gezwicht en heeft hij de eis van eigen bewoning of eigen gebruik laten vervallen, tengevolge waarvan thans aanspraak bestaat op integrale vergoeding voor één woning en één pand of geheel van panden, dienende tot de uitoefening van een bedrijf of zelfstandig beroep, of voor één woning, tevens dienende tot de uitoefening van een bedrijf of van een zelfstandig beroep. In plaats van de eis van eigen bewoning of eigen gebruik is echter een vermogenscriterium gesteld: aanspraak op integrale vergoeding bestaat niet indien het overige zuivere vermogen volgens de vermogensheffing ineens niet meer bedroeg dan f 20.000.

Voorts zijn aan de integrale vergoeding maxima gesteld. Het Ontwerp ziet de integrale vergoeding als een samenstel van twee factoren, nl. de vergoeding op basis Mei 1940 en een daarboven te verstrekken toeslag, afhankelijk van de bouwkostenindex. Als vergoeding op basis Mei 1940 zal niet meer in aanmerking worden genomen dan f 5.000 voor een woning of een pand, dienende tot de uitoefening van een bedrijf of een zelfstandig beroep en f 8.000 voor de combinatie van beide; als toeslag zal niet meer worden gegeven dan de zoiust genoemde bedragen vermenigvuldigd met de bouwkostenindex min één. Bij een bouwkostenindex 3 bedraagt de maximale vergoeding dus resp. f 15.000 of f 24.000.

Gezien deze maxima kan worden gezegd, dat de integrale vergoeding volgens artikel 8 vrijwel uitsluitend een betekenis is voor de kleine plaatsen en het platteland. Voor de grote plaatsen, met name voor Rotterdam, is zij niet veel meer dan een dode letter. Hier komt wel sterk tot uitdrukking, dat de makers van het Ontwerp zeer eenzijdig op de kleine plaatsen en het platteland waren georiënteerd.

Er zij nog op gewezen, dat de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting de bevoegdheid heeft om een termijn te stellen, binnen welke herstel moet hebben plaats gehad. Bij overschrijding van de termijn vervalt de aanspraak op integrale vergoeding. Waarom dit niet in art. 8 wordt medegedeeld, maar in art. 83 is overigens niet recht duidelijk. Evenmin als het feit, dat in art. 104 een positief antwoord wordt gegeven op de vraag, of art. 8 terugwerkende kracht heeft tot Mei 1940.

De tweede afwijking van het beginsel, dat de schade vergoed wordt naar de prijzen per 9 Mei 1940 vindt men in art. 9, dat in beginsel integrale vergoeding geeft in alle gevallen, waarin de herbouw- of herstelkosten niet hoger zijn dan f 3.000 en dat bij hogere herbouw- of herstelkosten een minimum-bijdrage in de oorlogsschade van f 3.000 garandeert. Is de getroffene evenwel een rechtspersoon of een natuurlijk persoon, die in 1943 in de vermogensbelasting was aangeslagen of meer dan f 300 inkomstenbelasting verschuldigd was, dan wordt slechts 75 pCt van de herbouw- of herstelkosten vergoed, resp. de minimum-bijdrage op f 2.250 bepaald.

Deze zgn. „3.000-gulden regeling” is terstond na de bevrijding ingevoerd voor het herstel van woningen en zij heeft op dit herstel een uitermate stimulerende invloed gehad. Thans is zij uitgebreid tot herstel van andere objecten dan woningen en tevens tot herbouw, zowel van woningen als andere objecten. Vooral voor oude panden, die niet onder art. 8 vallen en die in Mei 1940 slechts een zeer geringe verkoopwaarde hadden, is de uitbreiding tot herbouw van groot belang, ook hier echter weer meer voor de kleine plaatsen en het platteland dan voor de grote steden.

Ook ten aanzien van dit onderwerp verstrekt art. 104 nadere mededelingen: al diegenen, die vóór 1 September 1944 hebben hersteld of herbouwd profiteren niet van deze „3.000-gulden regeling”.

Aan de artt. 71 en 72, die de verdere rijkssteun boven de bijdrage in de oorlogsschade op basis Mei 1940 regelen, liggen, zoals reeds werd opgemerkt, economische motieven ten grondslag. Dit blijkt reeds uit de aanhef van artikel 71, waarin wordt gezegd, dat deze verdere steun slechts wordt gegeven, indien zulks in het algemeen belang is te achten. Het principe van deze steunverlening is, dat van rijkswege door middel van jaarlijkse rentevergoedingen of leningen met rentefaciliteiten tegemoetgekomen wordt in dat gedeelte der investering, dat niet rendabel is; dat de steun verlaagd kan worden naarmate het rendement van het herstelde of herbouwde object stijgt, en dat ten slotte 10 jaar na het gereedkomen van herbouw of herstel de steun zal worden afgekocht door uitkering van een zgn. uitgestelde bijdrage tot het beloop van het overgebleven niet-rendabele gedeelte der oorspronkelijke investering.

Ten aanzien van een drietal categorieën geven de artt. 71 en 72 een aanspraak op steun zonder dat incidenteel wordt nagegaan, of zulks in het algemeen belang is. Ten aanzien van deze categorieën is dus als het ware beslist, dat het altijd in het algemeen belang is om deze te steunen.

De hierbedoelde categorieën zijn:

- a. woningen tot een maximale inhoud van 1.000 m³;
- b. zgn. courante bedrijfspanden, d.z. bedrijfspanden — daaronder mede te begripen bedrijfspandgedeelten van panden —, die in Mei 1940 voor maximaal f 30.000 hadden kunnen worden gebouwd;
- c. bedrijfspanden, toebehorende aan personen of vennootschappen niet een belast vermogen van ten hoogste f 500.000.

ad a. De steun boven de bijdrage in de oorlogsschade wordt gegeven hetzij in de vorm van een crediet, dat renteloos is tot het bedrag van het onrendabele gedeelte der bouwkosten, hetzij in de vorm van een jaarlijkse rentevergoeding over dit bedrag. De splitsing in rendabel en niet-rendabel gedeelte der bouwkosten geschiedt op grond van de huurwaarde. Bij algemene huurstijging wordt het crediet voor een groter bedrag rentedragend of wordt de jaarlijkse rentevergoeding verlaagd, terwijl na 10 jaar het uiteindelijke renteloze gedeelte van het crediet wordt kwijtgescholden of de gekapitaliseerde jaarlijkse bijdrage wordt uitbetaald. De details van deze opzet zullen nog nader bij Ministeriële beschikking moeten worden geregeld. Ook op grond van de voorlopige regeling, zoals deze tot dusverre geldt, mag echter worden aangenomen, dat de te verwachten Ministeriële beschikking als de ene druppel water op de, andere zal gelijken op de Financieringsregeling Woningbouw 1948, welke de steunregeling voor de particuliere nieuwbouw behelst, zij het, dat in de plaats van een jaarlijkse rentevergoeding een renteloos crediet kan treden en dat herbouw van grotere woningen gesubsidieerd kan worden dan krachtens de F.W. 1948 mogelijk is. Hierbij zij aangetekend, dat de subsidie in grootte afneemt, naarmate de te herbouwen woning groter is dan 500 m³.

Bijzondere aandacht verdient nog, dat de Regering voornemens is (zie stuk 29) om de huren, welke als grondslag voor de splitsing in rendabel en niet-rendabel gedeelte der bouwkosten zullen strekken, gemiddeld 30 pCt boven het huidige huurniveau te stellen. Dit sluit aan bij de F.W. 1948, maar hoe dit voornemen valt te rijmen met de nodeloos ingewikkelde bepaling van art. 71 lid 9 van het Wetsontwerp, valt moeilijk in te zien.

ad b. De regeling voor de courante bedrijfspanden lijkt veel op die voor de woningen. Echter wordt niet — zoals bij woningen tot 500 m³ — het volledige onrendabele gedeelte der bouwkosten gesteund, indien de bouwkosten in Mei 1940 meer dan f 5.000 zouden hebben bedragen. Daarboven wordt het onrendabele gedeelte der bouwkosten verminderd met 5 pCt, 10 pCt of 15 pCt der huidige bouwkosten, indien de bouwkosten in Mei 1940 resp. van f 5.001 tot f 10.000, van f 10.001 tot f 20.000

of van f 20.001 tot f 30.000 zouden hebben bedragen. Het behoeft geen betoog, dat een rendabele exploitatie door deze kortingen op het te subsidiëren onrendabele gedeelte niet mogelijk is, indien als maximaal toelaatbare huur het bedrag zou worden aangehouden, dat aan de splitsing rendabel - onrendabel gedeelte der bouwkosten ten grondslag ligt. De korting van 5, 10 of 15 pCt der bouwkosten — hetgeen een aanzienlijk bedrag kan zijn — zal in de huur moeten worden doorberekend. Het Ontwerp bevat hierover geen bepaling, doch wil men de herbouw van winkels en bedrijven niet onmogelijk maken, dan zal deze doorberekening moeten worden toegestaan.

De regeling voor courante bedrijfspanden wijkt in sterke mate af van wat tot dusverre heeft gegolden. In de eerste plaats werden tot dusverre de zo juist besproken kortingen niet toegepast. Wat dit betreft, betekent het Ontwerp dus een achteruitgang. Merkwaardig is wel, dat deze toch belangrijke afwijking van wat reeds vier jaar in de praktijk is toegepast, op het laatste nippertje in het Ontwerp is ingelast en met geen woord door de Regering is verklaard of toegelicht. Omtrent de motieven, die tot deze afwijking hebben geleid, tasten wij dus volkomen in het duister.

Een andere afwijking is gelegen in de omschrijving van de objecten, die als courante bedrijfspanden (tot dusverre kleine bedrijfspanden genoemd) worden beschouwd. Krachtens de voorlopige regeling werd als klein bedrijfspand beschouwd een pand, dat zowel op de begane grond als op één of meer verdere bouwlagen bedrijfsruimte bevatte, waarvan met uitzondering van de begane grond geen enkele bouwlaag groter was dan 400 m³ en waarvan de gemiddelde inhoud per bouwlaag niet groter was dan 500 m³. Deze regeling bevorderde wel de hoogbouw — immers hoe groter het aantal bouwlagen, hoe groter de begane grond kon zijn zonder dat het gemiddelde van 500 m³ werd overschreden — doch was fnuikend voor de laagbouw. Een uit slechts één laag, nl. de parterrelaag, bestaand bedrijfsgebouw werd immers slechts gesubsidieerd als de totale inhoud, die tevens de gemiddelde inhoud was, niet groter was dan 500 m³. In de Spaansepolder te Rotterdam bijv. was daardoor de herbouw van in de binnenstad verwoeste bedrijfspanden practisch onmogelijk. Voor de laagbouw betekent de nieuwe regeling een aanzienlijke verbetering, temeer daar bij de bepaling van de bouwsom per Mei 1940 de in vergelijking met andere plaatsen extra hoge funderingskosten (dus voor Rotterdam de kosten van de paalfundering) buiten beschouwing blijven. In Mei 1940 was bouw van een eenvoudige staalconstructie met een vakvulling van metselwerk en met een niet-vrijdragende vloer mogelijk voor ongeveer f 6. per m³, de eventuele paalfundering niet medegerekend. Een loods van een dergelijke constructie tot een inhoud van 5.000 m³ valt dus nog onder de nieuwe regeling voor courante bedrijfspanden; dit is 10 maal zo groot als volgens de voorlopige regeling!

Voor de hoogbouw betekent de nieuwe regeling in beginsel een achteruitgang, daar een bedrijfspand, bestaande uit bijv. kelder, begane grond en vier verdiepingen, met een breedte van bijv. 9 meter, een diepte van 20 meter op de begane grond en 12 meter op de verdiepingen volgens de oude regeling wel gesubsidieerd werd en volgens de nieuwe regeling niet. Toch blijft desondanks hoogbouw mogelijk, doordat als courant bedrijfspand ook wordt beschouwd het bedrijfspand van een pand, als dat bedrijfspand in Mei 1940 voor maximaal f 30.000 had kunnen worden gebouwd. Projecteert men in een pand, als hierbedoeld, dus gedeeltelijk woningen, dan krijgt men voor het bedrijfspand subsidie volgens de regeling voor courant bedrijfspanden en voor de woningen volgens de regeling voor woningen. Het pand wordt dus als het ware horizontaal gesplitst en als twee afzonderlijke panden, een bedrijfspand en een woonhuis, beschouwd.

Opmerking verdient nog, dat de te herbouwen panden

courante panden moeten zijn. Het Ontwerp drukt dit uit door te eisen, dat de panden naar het oordeel van de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting op de plaats, waar zij worden gebouwd, tevens plegen te worden verhuurd. Een criterium, dat niet al te veel houvast biedt en waarvan een soepele toepassing alleszins aanbevelenswaardig is. In grote plaatsen zal men in dit opzicht minder snel moeilijkheden ondervinden dan in kleine plaatsen en op het platteland.

Het maximumbedrag per Mei 1940 van f 30.000 voor courante bedrijfspanden is niet op goede gronden te verdedigen. De kennelijke bedoeling van het Ontwerp is om courante bedrijfspanden te steunen op analoge wijze als de — eveneens courante — woningen. Dit is logisch, daar voor courante bedrijfspanden practisch even gemakkelij als voor woningen op grond van de huurwaarde te berekenen valt, welk gedeelte der bouwkosten rendabel is en welk gedeelte niet. De courantheid houdt echter niet persé op bij een bouwsom van f 30.000 naar de prijzen van Mei 1940! Zoals reeds bleek, zal een bedrijfspand van 4 à 5 lagen in de binnenstad van Rotterdam volgens het Ontwerp niet meer als courant bedrijfspand worden gezien. Worden echter gedeeltelijk woningen geprojecteerd in plaats van bijv. kantoren — waardoor het pand in feite niets meer of minder courant wordt — dan is het weer wel een courant pand volgens het Ontwerp.

Voor herstel van beschadigde woningen en bedrijfspanden geeft art. 71 zelve geen richtlijnen. Op grond van de tussen de Regering en de Tweede Kamer gewisselde stukken (met name stuk 29) mag echter worden aangenomen, dat een rentevergoeding of een renteloos credit wordt verstrekt over 50 pCt, 35 pCt of 20 pCt van het verschil tussen de herstelkosten en de bijdrage in de oorlogsschade, afhankelijk van de grootte van de woning of de mate van beschadiging van het bedrijfspand. Hoewel deze regeling het voordeel heeft aan te sluiten bij datgene, dat sinds de bevrijding in de praktijk was toegepast, is zij in het systeem van artikel 71 niet te verklaren. Het systeem is immers, dat tegemoetgekomen wordt in het onrendabele gedeelte der investering en nu zijn herstelkosten — afgezien van eventuele bij het herstel ontstane verbeteringen en van eventueel achterstallig onderhoud — uit hun aard altijd onrendabel. Vergeleken bij de regeling voor herbouw zijn degenen, die beschadigde woningen herstellen, dus karig bedeed.

Rotterdam.

Mr J. BRAUTIGAM.

DE FINANCIËLE POSITIE VAN INDONESIË.

II)

Schuldpositie.

De totale schuldpositie van Indonesië bij de souvereiniteitsoverdracht wordt in millioenen gulden gearraamd als volgt:

Schuld aan De Javasche Bank	950	
Muntbiljetten en papieren pasmunt	980	
Schatkistpapier	550	
totale binnenlandse schuld		2.480
Obligatieschuld	871	
Rekening-courant bij 's Rijks Kas	927 ¹⁾	
F-Rekening	760 ¹⁾	
C-Rekening	40	
III-IIg-rekening	80	
Bretton Woods-rekening	99	
Lend-lease-zilver	10 ¹⁾	
Surplus goederencredit	239	
Canadaes credit	57	
Australisch credit	73	
Marshall-hulp: leningen	57	
schenkings	129	
totale buitenlandse schuld		3.342
Totaal generaal		5.822.

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel werd opgenomen in „E.-S.B.” van 11 Januari 1950.

Dit bedrag zal dan nog wel worden vermeerderd met de ten laste van de begroting 1949 in 1950 te betalen bedragen, welke in totaal worden geraamd op 300 miljoen gulden plus de schuldvermeerdering uit hoofde van de devaluatie ad 132½ miljoen (waartegenover echter weer voor 25,6 miljoen een stijging van het actief staat), terwijl in mindering komen de in de opstelling met 1) gemerkte posten geheel en die met 2) gemerkte voor 706½ miljoen gulden (nl. zonder de swing ingevolge de monetaire overeenkomst met Groot-Brittannië), zulks als gevolg van de schuld-kwijtschelding door Nederland. Voorts scheldt Nederland kwijt een bedrag van 356,4 miljoen gulden voor alsnog te verrekenen posten, terwijl in de begroting 1949 nog een aflossing op schuld van 35 miljoen gulden is opgenomen. Pro. resto begint de nieuwe Staat dus met een schuldpositie (incl. nog te betalen bedragen) van ruim 4,2 milliard gulden, plus de schulden van de Republik Indonesia. Daarbij dient te worden bedacht, dat in dit bedrag is opgenomen het in het binnenland circulerende papiergeld tot een totaal van 980 miljoen gulden. Zolang dit blijft circuleren, is deze schuld niet voelbaar en delgt zich gedeeltelijk zelf door vernietiging en teloorgaan. Doch zelfs dan nog is deze schuld niet licht te rekenen, vooral omdat hierin buitenlandse verplichtingen een belangrijk bedrag vormen, verplichtingen waarvan rente en aflossing beslag leggen op buitenlandse betaalmiddelen.

Toch geeft de nota elders een optimistische klank: „wat de vermogenspositie van het Land betreft, kan, bij beschouwing van de cijfers, bezwaarlijk worden volgehouden, dat de situatie op dit moment bepaald ongunstig zou zijn. Op ultimo 1941 was er een surplusvermogen van f 1.267 miljoen, hetwelk per ultimo 1948 bleek te zijn teruggelopen tot f 245 miljoen. Uitgaande van het begrotingstekort voor 1949, voor zover dit niet heeft geleid tot vorming van nieuwe activa en rekening houdend met het feit, dat bij de soevereiniteitsoverdracht een deel der schulden, nl. tot een bedrag van f 2 milliard zal komen te vervallen, kan het surplusvermogen op ultimo 1949 worden gesteld op een bedrag tussen de 1 en 1,5 milliard gulden”. Men zou de vermogensopstellingen moeten zien — zij zijn niet bijgevoegd — om de waarde van dit argument te kunnen beoordelen. Alleen voor zover zij realiseerbaar zijn (de Landsbedrijven bijv.) hebben de activa van een gemeenschap natuurlijk slechts waarde ter schulddelging. Een dergelijke vermogensopstelling heeft veeleer alleen waarde om te laten zien, welk gebruik van leningen en belastinggelden wordt gemaakt. Doch afgescheiden nog hiervan en van de vraag, welke de basis voor waardering der activa is geweest, uit dit citaat blijkt reeds, dat zonder de kwijtschelding van schuld door Nederland er niet van een surplus, maar van een tekort op de vermogensbalans sprake zou zijn geweest en dan lijkt mij ten opzichte van de beoordeling ook een ander geluid mogelijk.

De ontvangstenzijde van de budgetten.

Deze valt uiteen in drie groepen, nl. de ontvangsten van de gewone dienst, die van de buitengewone en extra buitengewone diensten en de resultaten van de bedrijven. Over de laatste moet ik kort zijn. Van de totalen generaal van 57,3 miljoen voor 1948 en 94 miljoen gulden voor 1949 worden resp. 32,8 en 52,9 verkregen uit de Bankatwinning, resp. 8,2 en 32,5 uit de zoutregie, resp. 6,2 en 3,4 uit de Bokit-Asamsteenkoolontginning, resp. 2,6 en 4,5 uit de 's Lands landbouwbedrijven en resp. 7,7 en 2,4 van het Boswezen. Kleinere batigealdi leveren de Baggerdienst, de Landsdrukkerij (alleen 1949), de P.T.T. (alleen 1949), 's Lands waterkrachtbedrijf, de haven van Makassar, die van Tandjong Priok en de Staatsspoorwegen; over beide jaren negatief worden geraamd de niet onder de Indonesische bedrijvenwet vallende havens, alsmede Emmahaven, Semarang, Belawan en Soerabaia, voorts het reproductiebedrijf van de Topografische Dienst

en de Pandhuisdienst. In het algemeen wordt in de nota gesteld, dat bij deze resultaten in aanmerking moet worden genomen, dat de per 1 Januari 1949 voor het overheids-personeel ingevoerde salarisverhoging niet in deze resultaten is verdisconteerd (zij is, zoals gezegd, in totaal ten laste van Financiën gebracht); op deze wijze wordt ook het inzicht in de bedrijfsvoering belangrijk vertroebeld.

Maar dan volgt een belangrijk geluid, dat, naar ik hoop, zijn volle invloed op het andere gedeelte van het paleis-Daendels, nl. de belastingdienst, zal hebben: „Voorts”, aldus de nota, „moet worden bedacht; dat de opgenomen bedragen voor rente en afschrijvingen (bij de I.B.W.-bedrijven) zijn gebaseerd op historische uitgaafprijzen (verreweg het grootste deel der vaste activa stamt uit de periode vóór 1942); de exploitatie-saldi zijn derhalve voor alle bedrijven in feite te gunstig voorgesteld”. Hier wordt dus de juistheid van calculatie op basis der vervangingswaarde erkend! Doch waarom dan als ontvangsten, dus als middelen ter financiering van het tekort op de gewone dienst, deze bedragen vol op te nemen? Waarom dan niet een deel, desnoods bij wijze van schatting, als buitengewoon, nl. als niet voor vertering vatbare vermogensaanwas opgebracht? Dit had het beeld zuiverder gemaakt. Voor 1950 worden dealdi der Landsbedrijven geraamd op 93 miljoen gulden, dus op ongeveer het totaal van 1949.

De „diverse middelen” ten gunste van de gewone dienst vermelden totalen voor 1948 en 1949 van resp. 27,9 en 150,4 miljoen gulden. Van deze 175 miljoen in totaal is ruim 100 miljoen verkregen als aandeel in de winst van De Javasche Bank, 23 uit mijnconcessies, 17 als winst-aandeel van het Billiton-concern en bijna 15 uit bakken- en loodsgelden. Voor 1950 wordt hiervoor 34,8 miljoen gulden geraamd.

Over de ontvangsten ten gunste van de buitengewone en extra-buitengewone dienst sprak ik reeds hiervoor. Thans nog een enkel woord over de belastingen.

Belastingen.

Ik wil beginnen met weer een vergelijkend overzicht in miljoenen gulden te geven:

	Uitkomst 1938	Begrotingen		
		1948	1949	1950
Belasting op loterijen	—,9	2,1	3,3	.
Inkomsten-(Overgangs-)belasting	33,5	91,2	140,0	112,0
Loonbelasting	19,5	30,5	32,0	21,0
Vermogensbelasting	1,2	—,9	—,6	.
Verenigingsbelasting	48,8	23,9	140,0	200,0
Verponding	4,3	3,2	3,0	2,5
Personeel belasting	3,7	—,6	—,9	.
Motorvoertuigenbelasting	—,8	—	P.M.	.
Weggeld	—	—,7	P.M.	.
Zegelrecht	7,1	1,5	6,2	15,0
Overschrijvingsrecht	—	1,6	1,7	.
Successierecht (inmiddels afgeschafte)	1,5	—,1	—,2	—
Slachtbelasting	3,9	1,3	1,6	.
Landelijke inkomsten e.a. grondlasten	22,8	5,4	10,9	15,6
Invoerrecht	50,4	145,2	186,0	180,0
Uitvoerrechten	23,9	105,1	97,0	89,5
Statistiekrecht	2,9	4,8	6,9	.
Accijns op gedistilleerd	.	1,7	4,0	4,0
„ „ bier	1,5	1,7	3,0	2,6
„ „ petroleum, benzine enz.	36,0	39,6	62,0	102,0
„ „ lucifers	2,2	—	—	—
„ „ tabak en fabrieken	17,9	73,8	85,0	145,0
„ „ suiker	6,4	2,4	20,0	54,0
Andere douane-ontvangsten	—	3,7	5,2	9,4
Pachten en licenties	—	—	P.M.	.
Recht op openbare verkopeningen	—,8	—,2	—,4	.
Andere belastingen	—,9	—	—	8,2
	290,9	541,3	809,9	960,8

Voor 1950 zien wij, dat alleen de belangrijkste posten specifiek zijn geraamd, de andere zijn samengevat. Boven deze gewone middelen worden voor 1950 voor de buitengewone dienst 3 miljoen gulden en voor de extra-buitengewone dienst 258 miljoen gulden (uit hoofde van de vrije winstbelasting) geraamd. Voor de goede orde zij

opgemerkt, dat hier voor 1950 de staat op blz. 59 werd overgenomen, welke op sommige punten belangrijk afwijkt van eenzelfde overzicht op blz. 15 der nota, waar wordt gekomen op een totaal van ruim 1.210 miljoen gulden en incl. de vrije winstbelasting van ruim 1.470 miljoen.

In de hier gegeven ramingen zijn de in 1949 doorgevoerde verhogingen duidelijk waarneembaar: de verhogingen van de vaste zegelrechten en meer nog die van de verschillende accijnzen. Overigens zijn de verbeteringen in 1949 ten opzichte van 1948 gedeeltelijk toe te schrijven aan een verbetering in het functioneren van de belastingdienst, gedeeltelijk aan grotere inkomens mede veroorzaakt door het monetaire bestel en door overheidsmaatregelen van rehabilitatie, gedeeltelijk aan het feit, dat in 1949 op grotere schaal voorlopige aanslagen in de Vennootschapsbelasting — in verband met het winsttransfer — werden opgelegd.

Ik wil nog iets over een drietal vraagstukken zeggen. In de eerste plaats wordt in de nota medegedeeld, dat de invoering van een omzetbelasting is voorbereid. Medegedeeld wordt, dat deze belasting een meer stabiele opbrengst waarborgt dan de conjunctuurgevoelige belastingen van overschotten en vermogens, hetgeen van onschatbare waarde is zolang het Land niet bij machte is reserves te vormen voor ongunstige jaren. Voorts wordt geconstateerd, dat deze algemene verbruiksbelasting het voordeel heeft van een brede spreiding en van een gemakkelijker aanvaardbaarheid door de belastingplichtigen, doordat zij kan worden afgewenteld, evenals andere indirecte heffingen, terwijl zij, door haar eenvoudige constructie beter is afgestemd op de nog weinig gecompliceerde structuur van de Indonesische maatschappij. Hierbij past toch wel een enkele aantekening: in de eerste plaats zal die mindere conjunctuurgevoeligheid, naar het mij voorkomt en mede gelet op de ervaringen elders, bar tegengevallen (men zie maar eens naar de fluctuaties in Nederland in de periode 1942/48) en dit kan ook niet anders, omdat uiteindelijk hier een belasting wordt geheven van het verkeer en de mate hiervan ten nauwste verband houdt met de conjunctuur. Doch in de tweede plaats: hoe kan men in Indonesië het cascade-stelsel, dat, naar ik hoorde, in het voornemen ligt, met succes toepassen bij de duizenden kleine handelaartjes, en hoe wil men buiten de steden deze heffing incasseren en controleren? Voor Nederlandse oren zal het begrip „eenvoudige constructie”, gezien de vele jurisprudentie en moeilijkheden, wel vreemd klinken. Alvorens deze heffing te beoordelen zal men echter eerst de redactie der ordonnantie moeten afwachten.

Een tweede punt, waarover ik hier iets ter toelichting wil zeggen, is de vrije winstbelasting. Deze belasting mist nl. elke wettelijke grondslag. Zij komt voort uit de zgn. vrije verkopen. De Overheid hier heeft nl. het systeem ingevoerd, dat zij bepaalde goederen niet via de gewone distributiekanaalen leidt, maar op de „vrije markt” laat verkopen tegen de hoogst bedingbare prijs. De redenering was aanvankelijk, dat de goederen daar anders toch terecht zouden komen, omdat de schakels na de importeur of fabrikant de goederen daarheen zouden brengen. De Overheid geeft daartoe thans machtiging en incasseert 95 pCt van de meerprijs. Het is een hier zeer aangevochten standpunt of dit een verantwoorde politiek is in een tijd van grote goederenschaarste en indien het mede goederen betreft, die tot ieders normaal gezinsbudget behoren. De gedachte, dat op deze wijze een gedeelte der zwevende koopkracht wordt gebonden, ware aanvaardbaar, indien deze inderdaad werd vernietigd, maar de praktijk blijkt te worden, dat deze ontvangsten dienen ter financiering van het tekort en een permanent karakter krijgen. Er zijn tegen deze heffing grote bezwaren kenbaar gemaakt, hetgeen de Overheid niet blijkt te verhinderen om voor 1950 een opbrengst te ramen van 258 miljoen gulden, hetgeen betekent, dat zij —

aannemende, dat de prijs op de vrije markt gemiddeld het viervoud van die in de distributie bedraagt — voor een waarde van 90 miljoen gulden aan de normale distributiekanaalen doet onttrekken. Ik zal hierop nu niet nader ingaan.

Tenslotte wil ik, mede naar aanleiding van mijn beschouwing in „E.-S.B.” van 6 Juli 1949, wijzen op de verhouding in de ramingen van de opbrengsten van de vennootschapsbelasting en het uitvoerrecht. Voor 1949 worden deze resp. geraamd op 140 en 97 miljoen gulden, voor 1950 op resp. 200 en 89½ miljoen. Nu kan ongetwijfeld een deel van het uitvoerrecht als een inkomstenbelasting van de bevolking worden beschouwd, maar daartegenover staat, dat in de ramingen der overschotten van lichamen van resp. 350 en 500 miljoen gulden (heffing 40 pCt) de winsten van lichamen uit alle sectoren van het bedrijfsleven en niet alleen van de geheel of gedeeltelijk voor export producerende (producerend hier in de technische zin) zitten. Meer dan lange argumentaties doet deze verhouding wel zien hoe scheef de toestand is getrokken en nog duidelijker wordt dit, indien men bedenkt, dat de grootste winsten zijn behaald in de binnenlandse sfeer en zeker niet voor zover de cultures voor export hebben gewerkt; een enkele uitzondering als de tabak doet aan deze conclusie niet af. Reeds in de opbrengsten der heffingen komt de disproportie tot uiting.

Djakarta, December 1949.

J. F. HACCÖU.

VERKOOP VAN AGRARISCHE DOMEINBEZITTINGEN OF NIET?

De vraag kan worden gesteld, of het in het algemeen gewenst is om de domeinbezittingen, waarover ik in een vorig artikel schreef¹⁾, in staatshanden te houden of ze te verkopen aan particulieren of anderen, bijv. institutionele beleggers, en zo ja, of dit thans moet gebeuren in een al of niet snel tempo.

Een ieder voelt, dat aan deze vraag allerlei kanten zitten en dat hierbij financiële, landbouwkundige, sociaal-economische, morele, politieke en misschien nog wel meer factoren een rol spelen, zodat men dit probleem van veel zijden kan belichten. Zonder daarbij uiteraard op volledigheid aanspraak te willen maken, kan op het volgende worden gewezen, waaruit moge blijken, dat de omstandigheden, zowel op het gebied van aard en ligging der terreinen als ook met betrekking tot andere factoren, zeer uiteen kunnen lopen en dat het wel bezwaarlijk is om een voor alle gevallen passende, eensluidende beslissing te nemen.

Voor diverse terreinen, waarvan de ontginning juist is gereed gekomen en die liggen temidden van vrij dicht bevolkte landbouwgebieden, bestaat over het algemeen een grote drang tot aankoop van nieuw gevormde en ontgonnen percelen, zulks ter uitbreiding of afronding van nabij het betreffende complex gelegen, bestaande landbouwbedrijven. Daar in dergelijke gevallen een bedrijfsgebouw dus reeds aanwezig is en het betreffende landbouwbedrijf, dat veelal aan de te kleine kant is, door bedoelde aankoop economisch kan worden versterkt en op de gewenste grootte worden gebracht, is hier voor verkoop veel te zeggen. Hierbij kan bovendien nog worden opgemerkt, dat de betreffende woeste gronden vóór de ontginning veelal toebehoorden aan de streekbevolking, zodat deze ook wel enige morele aanspraken kan doen gelden op terugkoop van nieuw gevormde percelen.

Ook bestaat er in de omgeving dikwijls een drang tot aankoop van deze kavels met het doel hierop te zijner tijd een zelfstandig bedrijf te stichten voor een der volwassen kinderen. Daar het direct hierop bouwen van een boerderij

¹⁾ Zie: „De agrarische domeinbezittingen in de vier Noordelijke provincien” in „E.-S.B.” van 11 Januari 1950.

thans nog te duur is, terwijl bovendien nog niet voldoende bouwmaterialen beschikbaar zijn, stelt men er prijs op dan de betreffende oppervlakte voor de eerste jaren nog te exploiteren van een bestaand landbouwbedrijf uit in de omgeving, doch direct tot bouwen over te gaan, zodra zulks economisch verantwoord is. Ook een dergelijke verkoop is over het algemeen wel gewenst te achten, indien zich tenminste hierbij geen bijzondere omstandigheden voordoen, zoals een nog bestaande onzekerheid over het vaststellen van een streekplan of iets dergelijks. In de laatste twintig jaren zijn reeds vele honderden hectares verkocht voor de hierboven beoogde doeleinden.

Bij de uitgifte van deze gronden is een verkoop dus zeer zeker te overwegen. Doet zich echter het geval voor, dat in de omgeving geen geschikte kopers aanwezig blijken, terwijl voor verpachting wel liefhebberij bestaat en zich hiervoor wel zeer acceptabele reflectanten aanmelden, zo is het, zoals vanzelf spreekt, gewenst de voorkeur te geven aan een flinke pachter voor deze „losse” grond boven een minder geschikte koper. Veelal bestaat bij deze liefhebbers het verlangen te zijner tijd tot kopen over te gaan, zodra zij financieel wat krachtiger zijn geworden en de betreffende oppervlakte eerst in de praktijk hebben geprobeerd, zodat minder risico wordt genomen.

Uiteraard moet bij een verkoop — nog meer dan bij een verpachting, waarbij desgewenst beëindiging van de pachtrelatie kan worden gevorderd, indien de bedrijfsvoering té wensen overlaat — er zeer op worden gelet, dat de grond in handen komt van goede landgebruikers en ook van personen, die hieraan een grote behoefte hebben. Het uitkiezen van de zich aangemeld hebbende reflectanten is dus een zaak van groot belang, daar speciaal een lichaam als de Staat moet trachten de juiste man op de juiste plaats te helpen. Meermalen is het bedroevend te moeten constateren, dat nog tal van landbouwers op een onvoldoende — tot zelfs zeer slechte — wijze hun grond beheren, zodat in dit verband zelfs de vraag kan worden gesteld, of het niet gewenst is, deze zo in gebreke zijnde personen van hun bedrijf te verwijderen, om hun plaats dan vrij te maken voor enige van de vele prima boeren, die thans geen boerderij kunnen bemachtigen. Wel opent de Bodemproductiewet hiertoe de bevoegdheid, doch de praktijk leert, dat deze wet vrijwel nimmer is toegepast. Toegegeven moet worden, dat aan een hantering van deze wet op grote schaal, kwalijke zijden zitten, zodat met grote voorzichtigheid en beleid dit middel zou moeten worden aangewend, doch anderzijds moet weer niet worden gearzeld, indien zich evidente gevallen zouden voordoen. Men moet daarbij verder niet uit het oog verliezen, dat, bij een toepassing in slechts enkele gevallen in een provincie of misschien zelfs in den lande, dan een enkele opmerking van een hiertoe bevoegde functionaris reeds wonderen zou doen om de in gebreke zijnde personen tot hun plicht te brengen, zonder dat verder tot de harde uitvoering zou behoeven te worden overgegaan.

Bij een verkoop van rijkswege van nieuw ontgonnen gronden kan verder de vraag worden gesteld, hoe groot de te vormen kavels moeten zijn. Over dit punt zouden vele debatvergaderingen kunnen worden gevuld. Ik zal niet trachten op deze vraag een afdoend antwoord te geven. In zijn algemeenheid zal het echter gewenst zijn, zich met de grootte der te vormen kavels enigszins aan te passen bij het streektype en daarbij te vermijden, dat te kleine, oneconomische bedrijven ontstaan. Het maken van kavels, die vrij ver uitgaan boven de gemiddelde grootte van de streekbedrijven, heeft evenwel grote bezwaren, daar dan de streekbevolking niet meer zou kunnen meedoen en plaats zou moeten maken voor vreemden, die moereel op deze grond toch geen rechten zouden kunnen doen gelden en ook aldaar misschien minder goed zouden passen.

Hoe moet echter de houding van de Overheid zijn ten aanzien van een eventuele verkoop van reeds bestaande en verpachte domeinboerderijen van relatief vrij grote

waarde, die veelal nog geen twintig jaar oud zijn en in een prima onderhoudstoestand verkeren? Voor deze oppervlakten behoeft dus van overheidswege geen kapitaal meer te worden aangewend voor boerderijenbouw.

Ten aanzien van deze objecten geldt derhalve niet de omstandigheid, dat aan deze boerderijen nog een bestemming moet worden gegeven en hiervoor nog een landbouwer moet worden uitgezocht; ook zijn daarbij min of meer morele rechten van streekbewoners niet in het geding, zoals hierboven werd bedoeld bij nieuw gereedgekomen kavels in relatief dicht bevolkte landbouwgebieden. Hier spelen dus geheel andere factoren een rol, waarbij o.a. kan worden overwogen, dat in vele kringen de verwachting bestaat, dat geleidelijk aan — met inachtneming van tussentijdse schommelingen — de grondprijzen zullen stijgen, waarop de totstandkoming van de Benelux misschien ook nog wel zijn invloed zal doen gelden. Hoe dichter de bevolking van een land wordt, hoe meer er behoefte komt aan goede landbouwgrond en hoe meer de grondprijs neiging zal hebben zich in opgaande lijn te bewegen. Uit een financieel oogpunt bezien mag dan ook wel de vraag worden gesteld, of het verstandig is om thans boerderijen, die in een goede onderhoudstoestand verkeren, tegen op heden min of meer kunstmatig laag gehouden grondprijzen van de hand te doen. Al is het verdere beloop van de economische structuur door de zeer vele en uiteenlopende omstandigheden uiteraard moeilijk — zo niet onmogelijk — te voorspellen, zo zou een verkoop van dergelijke domeinobjecten op dit ogenblik voor het Rijk wel eens financieel nadelig kunnen zijn. Ook bij particuliere grondbezitters — voor zover een directe noodzaak niet aanwezig is — is thans op dit punt een begrijpelijke voorzichtigheid te constateren.

In dit verband kan als een waarschuwend voorbeeld uit de geschiedenis nog in herinnering worden gebracht, dat ruim honderd jaren geleden, ter delging van staatsschulden, zeer grote oppervlakten staatsgrond in verschillende delen van het land zijn verkocht voor, naar tegenwoordige begrippen, uiterst lage prijzen, waardoor vele kopers of hun ergenamen later zeer grote winsten hebben behaald. Al kan, zoals vanzelf spreekt, moeilijk met zekerheid worden aangenomen, dat bij een verkoop van staatsgronden thans deze geschiedenis zich zal herhalen, toch stemt dit feit wel tot enig nadenken.

Bij het stellen van de vraag, of nu al of niet dergelijke domeinboerderijen moeten worden verkocht, dient ook nog te worden gelet op het feit, dat door het geleidelijk heter worden van de over het algemeen nieuw ontgonnen terreinen de pachtprizen zullen oplopen, hetgeen in de laatste jaren al vrij duidelijk blijkt. Hierdoor wordt dus de rentabiliteit gunstig beïnvloed, zodat voor een rentabiliteitsberekening niet geheel kan worden afgegaan op opbrengstcijfers van dit ogenblik.

Ook moet bij de beantwoording van de hierboven gestelde vraag aandacht worden geschonken aan de belangen van de pachters, teneinde zo goed mogelijk de zich hierbij voordoende factoren tegen elkaar te kunnen afwegen. Zouden de „zittende” pachters van domeinboerderijen geldelijk in staat zijn om de door hen gepachte boerderijen te kopen, zij het dan ook met behulp van een niet te zware hypotheek, dan komt het belang van de pachter niet in het gedrang en ware om die reden een verkoop aan deze pachters wel te overwegen. Vele van hen streven er toch naar — ook zelfs al is de verhouding met de verpachter zeer goed en bestaat er een redelijk grote zekerheid, dat hij gedurende zijn leven op de betreffende boerderij pachter kan blijven — om uiteindelijk eigenaar te worden van het gepachte en het zijn waarlijk niet de minste boeren, bij wie dit verlangen bestaat, terwijl juist bij deze flinke boeren het bezwaar om ze „te laten schieten” relatief het geringst is. Zeer vele van de tegenwoordige pachters zijn echter tot aankoop niet — of nog niet — kapitaalkrachtig genoeg, zodat bij een eventuele verkoop door de Staat

zij een andere verpachter zullen krijgen, hetzij een particulier, hetzij een institutionele belegger. Zou de particuliere koper evenwel het voornemen hebben, om na afloop van de lopende pachttérmin de boerderij zelf in exploitatie te nemen, dan zou de thans zittende pachter een andere plaats moeten zoeken, hetgeen hem uitermate moeilijk, zo niet onmogelijk, zal vallen. De vraag mag worden gesteld, of de Staat de pachters op deze wijze zou mogen duperen. Deze, over het algemeen met zorg geselecteerde, prima landbouwers toch, pachtten destijds hier „veilig” zouden zitten en het is duidelijk, dat een grote onrust bij deze groep boeren zou ontstaan, indien zij kennis zouden krijgen van enig voornemen tot verkoop.

Ook echter ten aanzien van verkoop aan beleggers, hetzij particulieren, hetzij beleggingsorganen, dient voorzichtigheid te worden betracht, daar ook deze op een ongewenst ogenblik toch weer tot verkoop zouden kunnen overgaan, zonder daarbij voldoende rekening te houden met de belangen van de pachters. Daarnaast doet zich nog de vraag voor, of het over het algemeen wel gewenst is te bevorderen, dat nog meer terreinen in handen van beleggers — andere dan de Staat — komen, daar dit aanleiding kan geven tot een ongezond absentisme, waartegen in het verleden om begrijpelijke redenen reeds meermalen werd gewaarschuwd.

In het vorige artikel werd reeds gewezen op de rol, die diverse domeincomplexen spelen in het algemeen belang en in het specifieke landbouwbelang, en op de nuttige, tot dusver vervulde functie van te zijn een soort van „voorbeeld-oasen” ten behoeve van de ontwikkeling van de landbouw in de wijde daaromheen liggende omgeving. Bij een eventuele verkoop zou dus hieraan een eind komen, hetgeen in zijn algemeenheid te betreuren zou zijn, daar dan, waar nodig, de domeindienst, als zijnde niet meer de verpachter, ook niet meer zijn stimulerende invloed zou kunnen doen gelden.

Resumerende moet dan ook wel worden opgemerkt, dat met de verkoop van bestaande goed onderhouden domeinboerderijen een grotere voorzichtigheid moet worden betracht. Zijn de gebouwen echter oud en min of meer versleten — zoals soms voorkomt bij destijds bij de aankoop van een complex overgenomen, bestaande boerderijen — zo kan het daarbij wel eens gewenst zijn deze objecten van de hand te doen om hoge onderhoudskosten te ontgaan. Bij een beslissing dienaangaande dient dus dan tegen elkaar te worden afgevoegen, enerzijds het belang van de pachter en anderzijds het financiële belang van de Staat. Indien dan de zittende pachter zelf in staat en bereid is om het gepachte te kopen, zo leidt dit mischien tot de beste oplossing.

Van de in het vorig artikel bedoelde domeinbezittingen werden — inzake een eventuele verkoop — behandeld:

- a. de nieuw ontgonnen terreinen, die zonder gebouw verkocht zouden kunnen worden aan reflectanten uit de directe omgeving voor uitbreiding van bestaande bedrijven of voor het te zijner tijd stichten van nieuwe bedrijven;
- b. de bestaande domeinboerderijen, die over het algemeen in goede onderhoudstoestand verkeren en verpacht zijn aan geselecteerde pachters.

Voor een goed geheel te dicht nog enige aandacht te worden gewijd aan die nieuw ontgonnen terreinen, waarop nog geen boerderijen zijn gesticht en die niet zodanig dicht bij een bestaande landbouwstreek zijn gelegen, als hierboven sub a wordt bedoeld. Deze gebieden verkeren dus enigeren mate onder dezelfde omstandigheden als de gronden in de Noordoostpolder, die ook niet van boerderijen aan de rand uit kunnen worden geëxploiteerd. Voor deze gronden is dus noodzakelijk, dat hierop, zo spoedig zulks economisch verantwoord is, boerderijen van staatswege worden gebouwd, al is het niet bij voorbaat uitge-

sloten te achten, dat een particulier hier zijn initiatief zou willen ontwikkelen. Mocht het nu bij nadere bestudering van de zich daarbij voordoende omstandigheden blijken, dat deze bezwaar op het eventueel verzoek van een particulier zou kunnen worden ingegaan, waarbij elk geval op zich zelf zou moeten worden beoordeeld, dan zou een verkoop in principe in gunstige overweging kunnen worden genomen.

Uit het voorgaande moge zijn gebleken, dat zich bij bedoelde domeincomplexen zeer uiteenlopende omstandigheden voordoen, waarom het dan ook wel mogelijk is een uniforme lijn voor alle gevallen van bovenaf te trekken. Elk geval dient afzonderlijk te worden gezien, waarbij terdege moet worden acht geslagen op alle aanwezige factoren, terwijl daarbij uiteraard de constructieve taak van de Staat, als bevorderaar van een gezonde ontwikkeling van het platteland, nimmer uit het oog mag worden verloren.

Naast het juiste beheer ten aanzien van reeds bestaande domeinbezittingen, heeft de Staat nog een niet minder belangrijke taak en wel om ook in de toekomst — evenals in het verleden ten aanzien van de hierboven besproken complexen geschiedde — voort te gaan met het aankopen, eventueel onteigenen, van die in onproductieve staat verkerende terreinen, ten aanzien waarvan het particuliere initiatief onmachtig staat om de gewenste verbetering aan te brengen, terwijl ook toepassing van de Ruilverkavelingswet, in aanmerking nemende de bijzondere omstandigheden, geen uitkomst zal kunnen bieden. Hier dient tot in-eigendomsverwijziging door de Staat te worden overgegaan, terwijl vervolgens de zo gewenste verbetering, ter bereiking van een sterk verhoogde productiviteit, moet worden aangebracht. Bij de uitgifte, na de gereedkoming der verbeteringswerken, moet — gelet op de dan geldende omstandigheden — zoals vanzelf spreekt nader worden overwogen, of zal worden overgegaan tot directe verkoop, bijv. aan de streekbevolking, of tot boerderijenbouw met verpachting aan daarvoor met zorg uitgezochte pachters, of tot verpachting als „los land”. Elk geval vereist een speciale beoordeling, de beste zal vooraf kan worden beslist, welke oplossing de zede niet zijn.

Op dit gebied ligt voor de Staat nog een grote en dankbare taak; na de laatste oorlog is in deze geest reeds een aanvang gemaakt met een gebied in Friesland, ter grootte van ruim 800 ha, terwijl nog aanzienlijke oppervlakten wachtende zijn op een oordeelkundig ingrijpen van overheidswege.

Zwolle.

Ir J. NYSINGH.

AANTEKENING.

ENIGE POLITIEKE EN ECONOMISCHE ASPECTEN VAN EGYPTEN).

Voor de nuchtere zakenman betekent het huidige Egypte katoen, voor de serieuze student in „international affairs” vertegenwoordigt het een voortdurend probleem van politieke en economische aanpassing. Het fundamentele patroon van het Egyptische leven is sedert vele decennia niet meer veranderd. Weliswaar hebben verkerende internationale toestanden reacties verwekt in 's lands interne omstandigheden, maar gedurende de laatste jaren werd de voornaamste politieke strijd gevoerd tussen de Wafd en het paleis. Zoals bekend, hebben de Wafdinsten bij de verkiezingen van 3 Januari jl. een grote overwinning behaald en bestaat het nieuwe kabinet van Mustafa El Nahas Pasha uitsluitend uit leden van de Wafd.

Gedurende twee eeuwen was het gebied van de landengte van Suez, van strategisch oogpunt uit gezien, het meest belangrijke afzonderlijke gebied van de wereld. Deze belangrijkheid is de laatste tijd nog vergroot door de

¹⁾ Vertaald uit de Engelse taal. Red.

ontdekking en exploitatie van de rijke olievelden in Arabië, Irak en Iran. De grootste geschiedkundige gebeurtenissen in Egypte en andere Oosterse landen waren in recente tijden het gevolg van sloten en stimuli van het Westen. De aankomst van Napoleon in 1798 en later de ondergang van het Ottomaanse keizerrijk in 1918 vormen twee grote mijlpalen in de geschiedenis van Egypte. Daartussenin komen de namen van twee markante scheppers van het moderne Egypte naar voren en de opening van het Suezkanaal in 1869. Mohammed Ali maakte Egypte tot een belangrijke zeevarende en militaire macht, voerde de Westerse techniek en discipline in het land in, liet de stuwdam in de Nijldelta bouwen, waardoor het traditionele irrigatiesysteem op een nieuwe en meer lucratieve basis werd gebracht en voerde de katoencultuur in. De tweede vooraanstaande figuur, Lord Cromer, herzag 's lands administratief apparaat en voorzag Egypte van de zegeningen van een betrouwbare en efficiënte openbare dienst.

Evenals in India was de nationalistische beweging in Egypte de vrucht van cultureel en commercieel contact met het Westen. Het brandpunt voor deze beweging ontstond door de in bezitneming van het land door de Engelsen in de tachtiger jaren. In 1936 verbrak Egypte de laatste wettelijke band met Engeland, toen er een nieuw verdrag, dat wederzijds bondgenootschap inhield in geval van agressie door een derde mogendheid, tussen beide landen werd gesloten. Het verdrag garandeerde Engeland voorts rechten op militaire bezetting tot dat Egypte in staat zou zijn zichzelf te verdedigen, terwijl tenslotte Engeland rechten verkreeg in de Suezkanaalzone en op andere strategische punten. Deze concessies betekenden weliswaar beperkingen van de Egyptische soevereiniteit, maar men zag in, dat het land anders weerloos zou zijn tegenover roofzuchtige machten. Het alternatief van Britse invloed was invloed van de Asmogendheden en Egypte koos van deze twee kwade dingen het eerste.

In het begin van 1948 hield de Britse militaire missie, die gedurende tien jaren, gedurende welke het Egyptische leger werd uitgebreid van 10.000 tot 50.000 man, had geadviseerd bij de training van het leger, op te bestaan en in October van het jaar 1949 werden de Egyptische internationale tribunalen, in 1875 ingesteld door Khedive Ismail, plechtig ontbonden. Alle in het land wonende buitenlanders zijn nu onderworpen aan de Egyptische gerechtshoven.

De interne problemen van Egypte zijn in hoofdzaak economisch van aard. Gedurende de periode 1914—1941 nam de bevolking jaarlijks met 1,15 pCt toe, het met graan bebouwde areaal met 0,25, de graanproductie en het graanverbruik met resp. 0,38 en 0,26 pCt. M.a.w. de snel toenemende bevolking, die bijna de 20 mln. zielen bereikt, wordt geleidelijk minder goed gevoed.

Het gemiddelde maandinkomen van de Egyptische boer bedroeg vóór de oorlog slechts 12 s. 6 d. per hoofd. Inflatie viert nog altijd hoogtij; tussen 1938 en 1948 steeg de bankbiljettencirculatie van £ E. 20 mln tot £ E. 154 mln, de groothandelsprijzen — op basis 1937 = 100 — stegen van '99 tot 316, de prijzen van voedingsmiddelen — basis Juni tot Augustus 1939 = 100 — tot het drievoudige en de kosten van levensonderhoud in Caïro bijna in dezelfde mate. Wat het inkomen van de boer ook moge zijn, hij is in geen geval beter af dan voor de oorlog. Kortom, Egypte ziet zich voor een tweeledige taak gesteld, nl. het verhogen van de lage levensstandaard van de landbouwende bevolking en het uitroeien van de ziekten, die haar weerstandsvermogen ondermijnen. Dit houdt in coördinering en verbetering van het traditionele landbouwstelsel met een evenwichtige industriële expansie.

Katoen is nog steeds Egypte's belangrijkste bron van inkomsten. De katoenoogst levert een netto-winst op, die

tweemaal zo hoog is als die van een equivalent areaal, bebouwd met rijst, tarwe of gerst. Vóór de oorlog was ca 20 pCt van het totale gecultiveerde areaal bebouwd met katoen; gedurende de oorlog echter vond een verschuiving plaats van katoen naar granen. Tussen 1941 en 1942 daalde het percentage van het met katoen bebouwde areaal van 19 tot 8 en dat van voedingsgranen steeg van 46 op 55. De prijzen voor katoen, granen, rijst en suikerriet waren vastgesteld. Eerst in Mei 1948 deed zich de eerste belangrijke prijsdaling van katoen sedert 1941 voor; enkele soorten daalden in prijs met 25 en 14 pCt. Na de devaluatie van het pond in September jl. deed zich weer een sterke opwaartse prijsbeweging voor. De totale katoenoogst bedraagt volgens de tweede schatting van het Departement van Landbouw 8.047.000 cantars tegen 8.755.000 cantars in het vorige seizoen.

Momenteel kan Egypte zichzelf grotendeels voorzien van voedingsgranen, hoewel het land jaarlijks bijna 500.000 ton kunstmeststoffen moet importeren. Het gemiddelde verbruik van kunstmest bedraagt 60 kg per acre, tegen resp. 38 en 15 kg in Nederland en Denemarken.

Behalve katoen exporteert Egypte o.a. uien, rijst en mangaanerts. De vlasverbouw wordt aangemoedigd en een jutefabriek is kortgeleden opgericht. Het land beschikt over weinig steenkolen, maar de petroleumproductie is aanzienlijk toegenomen en de pas ontdekte ijzerertsreserves wachten op exploitatie. De oorlog gaf een stimulans tot de groei van een aantal secundaire industrieën, vnl. op het gebied van voedselbereiding, textiel en chemicaliën.

Van de na-oorlogse ontwikkeling van de buitenlandse handel geven onderstaande tabellen een indruk.

Buitenlandse handel van Egypte.

(in miljoenen Eg. ponden).

	Invoer			Uitvoer (incl. wederuitvoer)	
	1947	1948		1947	1948
Totaal, waarvan uit:	102.464	172.877	Totaal, waarvan naar:	89.837	143.102
Ver. Koninkrijk	23.041	36.294	Ver. Koninkrijk	12.885	41.793
Italië	9.189	15.010	India en	—	—
Ver. Staten	11.659	12.353	Pakistan	14.647	22.408
Sovjet-Unie	1.502	11.180	Frankrijk	11.101	14.372
Frankrijk	6.626	8.374	Sovjet-Unie	—	12.066
Nederland	4.597	7.706	Japan	619	5.799
			Italië	12.154	5.306

Verdeling van de buitenlandse handel van Egypte naar monetaire gebieden in 1948:

(in miljoenen Eg. ponden).

	Sterling-gebied	Transferable Sterling-gebied	Hard-currency gebieden	Overige gebieden	Ships' stores
Invoer	61.277	42.995	27.164	41.267	176
Uitvoer (incl. wederuitvoer)	72.855	16.400	8.234	43.564	1.958
Saldo	+ 11.578	— 26.595	— 18.840	+ 2.297	+ 1.782

De eerste tien maanden van 1949 leverden een nadelig saldo op van £ E. 29,9 mln.

Niettegenstaande politieke geschillen, speciaal betreffende de toekomst van de Soedan en de Britse troepen in de Suezkanaalzone, was Egypte wel zo verstandig financiële en commerciële overeenkomsten met Engeland af te sluiten. Met andere landen, m.n. Frankrijk en de Sovjet-Unie, heeft Egypte eveneens handelsverdragen gesloten.

Egypte bevindt zich in de bevoorrechte positie met het Westen te kunnen samenwerken en tegelijkertijd te kunnen bijdragen tot de materiële vooruitgang van de kleinere en zwakkere naties in het Oosten. Het stond vijandig tegen-

over de Fransen in Syrië en de Joodse ambities in Israël, hetgeen de Arabische Liga in het leven riep. De meer bezonnen Egyptenaren zijn nu van mening, dat de moeilijkheden met de Liga's lands belangen en prestige niet hebben bevorderd. Ook voelen zij, dat Egypte een te groot aandeel in de Arabische solidariteit heeft om van alle belangen in de Liga af te zien. De eerste plicht van de Regering is het verbeteren van de economische positie van de gewone man. Wanneer dat is gebeurd zal Egypte beter zijn toegerust om, tezamen met Turkije en Pakistan, het lot van de kleinere Arabische nabuurstaten te verbeteren en de Islamitische beschaving voor het Westen te vertolken. Arabische solidariteit kan niet worden opgetrokken op politiek drijfzand, maar slechts op duurzame economische en culturele fundamenten.

London.

V. S. SWAMINATHAN.

INTERNATIONALE NOTITIES.

ZWEDEN NA DE DEVALUATIE.

Over de uiteindelijke consequenties van de waardevermindering met 30,5 pCt van de Zweedse kroon, waartoe op 19 September 1949 door de Zweedse Regering werd besloten, valt thans, vier maanden nadien, nog betrekkelijk weinig te zeggen. Niettemin is in sommige opzichten de invloed van de devaluatie reeds merkbaar; met name geldt dit voor het binnenlandse prijsniveau en voor de ontwikkeling van de export.

Volgens „Index”, het blad van de Svenska Handelsbanken, hebben de sinds medio September sterk gestegen prijzen der importgoederen op het binnenlandse prijspeil ingewerkt. Sinds Juni 1948 was de importprijnsindex ononderbroken gedaald van ca 280 tot 258 in Augustus 1949. In October d.a.v. was dit cijfer echter weer gestegen tot 302, d.i. met 17 pCt in twee maanden tijds. Het spreekt vanzelf, dat deze tendentie eveneens de kosten van levensonderhoud ongunstig beïnvloedt. De Regering is echter, aldus „Index”, van plan aan het huidige „stabiliseringsprogramma” vast te houden. Loonsverhogingen worden zo veel mogelijk tegengegaan. De tendentie tot stijging van de kosten van levensonderhoud zal worden geneutraliseerd door het verlenen van subsidies op essentiële importen en op binnenlandse agrarische producten. Met name de prijzen van koffie, katoen en huiden zullen op die wijze laag worden gehouden. De kosten van dit — tijdelijke — subsidiëringsprogramma worden voor het lopende — in Juni 1950 eindigende — belastingjaar geschat op ca Kr. 200 mln. Gezien van een fiscaal standpunt uit kunnen deze kosten worden gedekt uit het voor dat zelfde fiscale jaar geraamde begrotings-surplus. Verhoging van de belastingen zal aldus niet nodig zijn. Dit is, volgens „Index”, een weinig bevredigende manier om de inflatoire krachten, die het gevolg zijn van de devaluatie, te bestrijden, daar een vermindering van het begrotings-surplus het beschikbaar inkomen van de gemeenschap zal vergroten en aanleiding kan geven tot een vergrote vraag naar goederen en diensten, waardoor weer een verdere prijsstijging kan ontstaan, in welk geval de subsidiepolitiek haar doel zou missen.

Uiteraard zal een dergelijke prijsstijging een ongunstige invloed hebben op de export. De ruilvoet met het buitenland, die sinds het begin van 1949 toch al steeds ongunstiger is geworden, zou er niet beter op worden en de devaluatie, die, evenals elders, in de eerste plaats de hoop op een verhoging van de export in zich droeg, zou op deze wijze zonder effect blijven. Op één gebied heeft de devaluatie een gunstige uitwerking gehad: de verkoop van papierpulp naar de Verenigde Staten, de belangrijkste afzetmarkt voor dit Zweedse product, vertonen een gestadige toeneming. Hoewel deze ontwikkeling, aldus „Index”, te laat is gekomen om Zwedens dollarpositie voor 1949 belangrijk in gunstige zin te beïnvloeden, opent zij goede perspectieven voor het jaar 1950.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt.

Gedurende de eerste dagen van de verslagweek, vertoonde de geldmarkt het voor dit gedeelte van de maand min of meer gebruikelijke ruime beeld. Deze ruimte werd ook weerspiegeld door een daling van de voorschotten en beleningen bij De Nederlandsche Bank, welke op 9 Januari niet minder dan f 34 mln beneden het bedrag van de week daarvoor bleven. Weliswaar daalden anderzijds ook de saldi van banken bij de circulatiebank met f 23 mln, maar hierbij moet in aanmerking worden genomen, dat deze tegoeden door de banken bij de jaarwisseling extra hoog waren opgevoerd.

In het verdere verloop van de week trad echter een verkrapting in, waarschijnlijk o.a. verband houdende met betalingen aan het buitenland door het bedrijfsleven, tengevolge waarvan de banken middelen verloren en voorts speelde hierbij vermoedelijk ook het beroep op de geldmarkt van de zijde van grote gemeenten een rol. Moeilijkheden bij het lenen op lange termijn doen deze tegenwoordig vaak hun toevlucht nemen tot het opnemen van gelden van zeer korte termijnen, vrijwel met callgeld gelijk te stellen.

De verkrapting kwam in de eerste plaats tot uiting in de callgeldnotering, welke Donderdag van 1 tot 1½ pCt werd verhoogd. De noteringen op de geldmarkt ondergingen voor enkele korte termijnen een lichte stijging. Zo werd voor tweemaandspromessen 1½ pCt geboden, tegen 1¾ pCt de week daarvoor. De noteringen voor de vrij lange termijnen zijn sinds het begin van het jaar nog slechts relatief weinig veranderd. Acht- t/m elfmaandspapier wordt op de markt nu reeds geruime tijd tegen 17/16 pCt aangeboden en voor 1½ pCt gevraagd.

De kapitaalmarkt.

Gedurende de afgelopen week stonden op de aandelenmarkt vooral Indonesische fondsen in het centrum der belangstelling. Speciaal rubberaandelen, maar ook andere cultuurfondsen, konden hierbij flinke koersstijgingen boeken. Het waren vooral de berichten van het ogenblik, die tot deze vaste stemming aanleiding gaven, nl. bevredigende dividenddeclaraties van cultuurmaatschappijen en het gunstige prijsverloop op de rubbermarkt.

Het gerommel op de achtergrond in de vorm van stijgende looneisen in Indonesië maakte hiertegenover weinig indruk.

Wat het bedrijfsleven hier te lande betreft, ons land wordt momenteel overgoten met een stroom van loonsverhogingen, die vooral nog op weinig weerstand stuiten van de zijde der ondernemingen, omdat laatstgenoemde hun prijzen dienovereenkomstig verhogen.

Een factor, waaraan weinig aandacht wordt geschonken, is, dat de verminderde koopkracht van hen, wier inkomens niet worden verhoogd, tot een daling van de vraag naar verschillende artikelen zal leiden, terwijl voorts het feit, dat een niet onaanzienlijk gedeelte van de 5 pCt loonsverhogingen in de vorm van loonbelasting naar de fiscus stroomt, eveneens tot koopkrachtdaling leidt. Ook de buitenlandse vraag naar onze artikelen zal door de kostenverhoging in eerste instantie niet worden gestimuleerd. Zoals uit de koersters blijkt, schenkt de bestuurde deze dieper liggende ontwikkeling echter voorlopig weinig aandacht.

De belangstelling voor Amerikaanse fondsen bleek in de tweede week, dat zij weer in Amsterdam worden verhandeld, enigszins te zijn getaand. Het is niet onmogelijk, dat de speculatieve inslag der Nederlandse beleggers t.o.v. de jaren vóór 1940 enigermate is verminderd. Of dit zo is, zal vooral kunnen blijken, wanneer effectentransacties met geleend geld weer worden toegestaan, want juist speculatieve transacties werden vaak op deze wijze

gefinancierd. Het is in dit verband van belang, dat het gerucht de ronde doet, dat binnenkort het verbod tot het kopen van effecten op prolongatie zal worden ingetrokken.

Dat de Overheid hier te lande nog strikt vasthoudt aan de goedkoop-geldpolitiek, blijkt wel uit de vernietiging door de Kroon (d.w.z. de Minister van Financiën) van een besluit van de Gemeente Lochem. In een lening-overeenkomst met deze gemeente was n.l. bepaald, dat de rente zou worden verhoogd ingeval de rentestand tot een aanmerkelijk hoger niveau zou stijgen, aan welke beding thans goedkeuring is geweigerd.

Juist bij gemeentelijke en dergelijke leningen is strijd over het goedkope geld mogelijk. Bij staatsleningen is de positie van de debiteur zo sterk, dat verzet tegen de door hem gestelde leningvoorwaarden vrijwel geen zin heeft.

Aand. indexcijfers	6 Jan. 1950	13 Jan. 1950
Algemeen	163,4	164,3
Industrie	227,1	227,3
Scheepvaart	151,3	151,6
Banken	134,7	135,5
Indon. aand.	66,8	68,3
Aandelen		
A.K.U.	185½	185
Philips	231½	234½
Unilever	239½	241
H.A.L.	161½	160
Amsterdam Rubber	149½	155½
H.V.A.	163	164½
Kon. Petroleum	294	293
Staatsobligaties		
2½ pCt N.V.S.	80 ⁷ / ₈	81
3—3½ pCt 1947	98 ³ / ₁₆	98½
3 pCt Invest. certif.	98 ⁷ / ₁₆	98 ⁷ / ₁₆
3 pCt Dollarlening 1947	98½	98 ⁷ / ₈

DE BELGISCHE GELD- EN KAPITAALMARKT IN DECEMBER 1949.

Geldmarkt.

De seizoeninvloeden in verband met het naderende jaareinde waren natuurlijk niet van dien aard om de krapper geworden geldmarkt (zie het November-overzicht in „E.-S.B.” van 14 December 1949) te verruimen. De grotere kasbehoeften van het publiek en van het bedrijfsleven veroorzaakten bij de banken de klassieke gevolgen: terugtrekking van deposito's, hogere credietopneming in het kader van de toegestane lijnen met als gevolg nood aan thesauriemiddelen, vermindering van het aanbod van daggeld en herdisconto van een stuk van de wisselportefeuille.

TABEL I.

Toestand van het totale Belgische banksysteem.
(in mln frs)

	Dec. 1948	Juni 1949	Sept. 1949	Oct. 1949
Actief				
Thesaurie	5.181	4.109	3.758	3.516
Cred. Overheid	33.589	34.247	35.368	35.507
Cred. privateconomie, w.o. handelswissels	23.116	23.842	24.861	23.408
prolongaties en voorschotten op effecten	5.962	6.899	8.682	7.208
diverse debiteuren	680	697	665	776
accepten	12.491	12.354	11.802	11.991
Vastliggend	3.988	3.891	3.712	3.433
	960	1.076	1.097	1.104
Totaal actief	69.971	70.890	73.038	71.447
Passief				
Totaal deposito's, w.o. vrije op hoogstens 30 d.	51.751	52.103	53.929	53.047
vrije op termijn	45.487	47.487	48.955	48.090
tijdelijk onbeschikbare Eigen middelen	3.999	4.616	4.974	4.957
	2.265	—	—	—
	4.481	4.734	4.747	4.748

Zoals reeds gezegd stond de liquiditeitspositie van de banken reeds eerder onder druk. Dit blijkt duidelijk uit de onlangs gepubliceerde staat van het totale Belgische banksysteem over de maand October. De opvraging van deposito's beliep in vermelde maand nagenoeg 865 mln frs. Hieraan werd in hoofdzaak tegemoetgekomen door een vermindering van de portefeuille handelswissels.

Op te merken valt, dat de meer gedetailleerde staat voor het eerst de invloed laat zien van de gewijzigde dekkingsvoorschriften (zie October-overzicht in „E.-S.B.” van 16 November 1949). Bij de credietverlening aan de Staat werden inderdaad 3,1 mrd schatkistcertificaten met korté looptijd, vervangen door papier met langere looptijd. Er dient nochtans te worden aangestipt, dat het nieuwe reglement in zijn geheel nog altijd niet in voege werd gebracht. De thesaurie- en dekkingsverhoudingen van het oude reglement gelden nog altijd. Alleen werd door de Bankcommissie aan de banken, reeds toegestaan de 4 pCt schatkistcertificaten 1949 in de dekking op te nemen in vervanging van kortlopend papier. Een en ander heeft tot gevolg, dat het credietverruimend effect van de jongste maatregelen voorlopig achterwege zal blijven, terwijl ook de rendabiliteitspositie van de banken maar zeer geleidelijk zal verbeteren.

Op het internationale plan moet worden vermeld, dat de goud- en deviezenafvloeiing, waarvan sprake was in het vorig overzicht, in de loop van December tot stilstand werd gebracht. Op de goud- en deviezenmarkt viel in de niet-officiële sector een sterke daling van het goud te noteren (gouden pond: 627½, tegenover 653 einde November). De beweging blijft in verband te staan met een prijsdaling van het goud op de meeste vrije markten in de wereld. De deviezen behielden nagenoeg hun koersen van vorig maandeinde (zie November-overzicht).

Kapitaalmarkt.

De verslappung van de obligatiemarkt in November is van korte duur geweest. De koers van de 4 pCt Bevrijdingslening steeg in December opnieuw van 86,60 tot 88,— en de koers van 4 pCt Geünificeerde Schuld van 89,10 tot 89,55. Hiermede is tevens aangegeven, dat het koersverschil tussen deze twee belangrijke soorten langlopend papier, dat op bepaalde ogenblikken 4 punten bedroeg, langzamerhand afneemt. Dit koersverschil voor hetzelfde type van lening kan verwondering wekken bij de oningewijde lezer. In feite is dit zeer begrijpelijk. De 4 pCt Bevrijdingslening werd in 1945 voor een goed deel opgenomen door weinig stabiele beleggers, die achteraf om verschillende redenen tamelijk vlug tot realisatie overgingen. Vandaar een voortdurende druk op de koersen. Thans zijn de verkopen uit die bron vrijwel ten einde en zit het papier in vastere handen. Langzamerhand trekt de koers dan ook naar die van het standaardpapier: de 4 pCt Geünificeerde Schuld.

Naast de langlopende staatsfondsen waren ook de schatkistcertificaten en de kasbons van parastatale instellingen en steden merkbaar vaster. Geheel het renteschema van de obligatiemarkt werd dan ook verder naar omlaaggetrokken.

TABEL II.

Netto-rendementen van de voornaamste obligatietypes¹⁾.

Obligatietype	Looptijd	Aug. 1948	Nov. 1949	Dec. 1949
Schatkistcertificaten	5 à 10 j.	4,83	4,65	4,64
Kasbons steden	5 à 10 j.	5,07	4,85	4,79
Staatsrenten	boven 10 j.	4,73	4,53	4,49
Industriële obligaties	10 à 20 j.	6,06	5,31	5,31

¹⁾ Er werd rekening gehouden met eventuele terugbetalingspremiën op de vervaldag.

In de tweede helft van Januari biedt de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen een nieuwe

reeks kasbons aan. De uitgiftevoorwaarden zijn dezelfde als voor de onlangs geplaatste staatslening, behalve dat de respectieve vervaldagen met 5 en 10 jaar een half jaar korter zijn genomen. Rentevoet: 4 pCt, uitgifteprijs: 98,5 pCt na 5 jaar, terugbetaalbaar à pari na 10 jaar à 105 pCt, netto-rendement (uitgifedisagio en eventueel terugbetalingspremie inbegrepen) op 5 jaar: 4,34 pCt en op 10 jaar: 4,59 pCt. Hiermede wordt de emissiemarkt weer enkele weken aan de obligaties overgelaten, nadat in November en December een vieraal aandenuitgiften aan de beurt kwam. Het dient gezegd, dat de nieuwe aandelen meestal vlot van de hand gingen. De aandelenbeurs was overigens in de maand December weer goed. De verhandelingen namen toe en het gemiddeld koerspeil ging langzaam op. De hausse blijkt vooral geconcentreerd op de binnenlandse industriële fondsen (steenkolenmijnen, glas- en textielnijverheid). Tot slot nog enkele koersindices.

TABEL III.

Koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.

(indices basis 1936-'38 = 100)

	31-12-1948	30-9-1949	31-12-1949
Industriële aandelen	144	162	169
Openbaar nut	93	136	142
Financiële instellingen	93	115	117
Koloniale aandelen	225	230	233
Gemiddeld	149	168	174

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
23 Dec. 1949	6.230,4	255,6	114,4	39,7	4.508,2	1.758,7
31 Dec. 1949	6.240,2	260,0	115,2	39,7	4.566,3	1.731,0
7 Jan. 1950	6.246,7	260,2	102,7	39,7	4.390,6	1.882,0

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse be-taalmiddelen	Voorschotten in rek.crt. (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	153.109	2.744.154
5 Dec. '49	750.946	253.312	473.827	144.709	2.996.393
12 Dec. '49	751.086	228.305	507.351	141.466	2.952.700
19 Dec. '49	751.252	207.680	470.128	147.931	2.960.872
27 Dec. '49	751.379	192.813	504.820	168.418	3.035.727
2 Jan. '50	751.544	162.685	560.312	173.823	3.066.403
9 Jan. '50	751.676	164.701	567.568	140.002	3.012.451
16 Jan. '50	882.511	169.314	601.436	154.923	2.977.163

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist Bijzondere rekening	Geblok-keerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreem-de circul-banken	Andere vrije saldi
30 Dec. '46						
5 Dec. '49	652.080	642.710	2.140	39.319	441.150	391.830
12 Dec. '49	632.152	656.704	2.122	58.814	445.498	361.261
19 Dec. '49	616.121	601.954	2.119	55.566	445.608	315.099
27 Dec. '49	583.297	610.417	2.003	52.668	450.073	329.379
2 Jan. '50	527.346	610.417	3.184	60.136	484.929	343.158
9 Jan. '50	707.829	610.417	3.179	87.288	481.022	319.343
16 Jan. '50	640.731	624.363	3.225	35.236	492.965	329.323

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
15 Dec. 1949	23.226	22.672	218	18.169
22 Dec. 1949	23.176	22.622	210	18.583
29 Dec. 1949	23.176	22.622	220	18.789

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
15 Dec. 1949	23.520	18.098	393	16.433
22 Dec. 1949	23.633	18.632	103	16.337
29 Dec. 1949	23.589	18.566	99	16.299

TABAKAREAAL EN -PRODUCTIE¹⁾

Landen	Areaal (in duizenden acres)			Productie (in miljoenen lbs)		
	Gem. 1935-'39	1948 ²⁾	1949 ³⁾	Gem. 1935-'39	1948 ²⁾	1949 ³⁾
Noord-Amerika, w.o.:	1.960	1.980	2.050	1.710,0	2.325,0	2.365,0
Verenigde Staten	1.647	1.555	1.625	1.460,1	1.981,7	2.004,2
Zuid-Amerika, w.o.:	355	500	450	305,2	400,0	400,0
Brazilië	237	356		202,7		
Europa, w.o.:	680	770	785	675,0	710,0	690,0
Frankrijk	44	64	75	73,0	106,6	86,0
Griekenland	226 ³⁾	179	187	132,8 ³⁾	80,6	104,9
Italië	81 ³⁾	144	142	95,5 ³⁾	143,3	139,1
Sovjet-Unie	490 ⁴⁾			525,0 ⁴⁾		
Azië, w.o.:	3.750	3.700	3.450	3.250,0	3.250,0	3.000,0
China	1.228 ³⁾	1.529		1.254,5 ³⁾	1.593,2	
India	917 ⁴⁾			761,6 ⁴⁾		
Japan	92	126	124	148,7	216,1	176,4
Pakistan	355 ⁴⁾			324,1 ⁴⁾		
Turkije	194	262	287	128,5	176,4	200,0
Afrika, w.o.:	245	400	420	125,0	220,0	230,0
Zuid-Rhodesia	51	133	146	26,1	82,6	
Oceanië	12	8	9	6,7	9,7	9,3
Geraamd wereldtotaal	7.492	7.870	7.680	6.597,0	7.300,0	7.100,0

Bron: U.S. Department of Agriculture.

¹⁾ Het jaar begint 1 Juli; voor Noordelijke gebieden hebben de cijfers betrekking op oogsten van Juli tot October, voor alle andere landen op November en December van het vermelde jaar en op Januari tot Juni van het volgende jaar.²⁾ Voorlopige gegevens.³⁾ Niet vergelijkbaar met volgende jaren.⁴⁾ Gemiddelde over minder dan vijf jaar.

GOUDPRODUCTIE ¹⁾.

(in mln dollars van circa \$ 35 per ounce fijn).

Jaar	Zuid-Afrika	Veren. Staten ²⁾	Canada	Australië ³⁾	Totaal gerapporteerd ⁴⁾
1939	448,8	196,4	178,3	57,6	1.031,2
1940	491,6	210,1	185,9	57,5	1.106,4
1941	504,3	209,2	187,1	52,4	1.110,4
1942	494,4	131,0	169,4	40,4	982,1
1943	448,2	48,8	127,8	26,3	774,1
1944	429,8	35,8	102,3	23,0	701,5
1945	427,9	32,5	94,4	23,0	683,0
1946	417,6	51,2	99,1	28,9	697,0
1947	392,0	75,8	107,5	32,8	705,5
1948	405,5	70,9 ⁵⁾	123,5	31,2	730,6
Juni	33,9	5,5	10,2	2,8	60,0
Juli	34,5	6,0	10,4	3,8	64,4
Aug.	33,7	7,4 ⁵⁾	10,7	2,6	62,2 ⁶⁾
Sept.	33,3	7,2 ⁵⁾	10,3	2,5	61,6 ⁶⁾
Oct.	33,4	6,3 ⁵⁾	10,7	2,6	61,1 ⁶⁾
Nov.	33,2	5,1 ⁵⁾	10,9	2,7	60,5 ⁶⁾
Dec.	33,1	4,8 ⁵⁾	11,4	2,8	60,2 ⁶⁾
1949 Jan.	32,9	3,9	10,8	2,4	58,3
Febr.	31,0	3,9	10,8	2,4	56,4
Mrt.	34,6	5,5	12,0	2,3	62,2
April	33,4	5,7	11,4	2,4	60,7
Mei	34,3	5,6	11,6	2,5	
Juni	34,8	5,5	12,0	3,6	
Juli	35,5	5,7	11,4		
Aug.	35,7	6,5	12,6		

¹⁾ Ontleend aan: „Federal Reserve Bulletin“.

²⁾ Exclusief Sovjet Rusland.

³⁾ Inclusief Philippijnen. Jaarcijfers zijn schattingen van de „U.S. Mint“; maandcijfers worden gerapporteerd door het „American Bureau of Metal Statistics“.

⁴⁾ Gerapporteerd door „Commonwealth Bureau of Census and Statistics“; van 1946 af onderhevig aan eventuele revisie.

⁵⁾ Gecorrigeerd.

TINPRODUCTIE ¹⁾.

In 1.000 long tons	Tin in tinerts				Zuivere tin ²⁾				
	Bo-livia ⁴⁾	Indo-nesië	Malakka	Totaal	Ver. St.	Malakka ⁵⁾	Nederland	Gr. Br. ⁶⁾	Totaal
1938	25,4	27,3	43,4	160,0	—	63,7	25,3	32,1	160,5
1939	27,2	27,9	47,4	166,5	0,5	80,5	14,4	37,3	170,5
1940	37,9	43,3	33	232,0	0,5	126,9	1,2	46,7	221,0
1941	42,1	53,2	79,4	243,0	0,5	125	—	41,3	215,0
1942	38,3	9,9	15,7	239,0	15,9	10	—	37,3	101,5
1943	41,5	19,1	26,0	140,0	21,0	15	—	31,6	108,5
1944	38,8	7,0	9,3	101,5	30,6	5	—	28,6	92,0
1945	42,5	1,1	3,2	88,5	40,6	2,5	—	27,5	89,0
1946	37,6	6,4	8,4	87,0	43,5	11,5	0,9	29,1	98,5
1947	33,3	15,9	27,0	114,0	33,3	29,3	9,0	28,1	124,0
1948	37,3	30,6	44,8	153,5	36,7	49,7	16,4	31,0	158,0
1949 Jan.	2,5	2,2	4,3	12,8	3,3	5,2	1,3	2,9	14,6
Febr.	2,0	2,3	3,5	11,2	3,3	3,7	1,5	2,4	12,9
Mrt.	2,8	2,4	5,0	13,5	3,1	6,3	2,3	1,3	14,6
April	2,4	2,7	4,3	13,4	2,9	4,8	1,4	2,4	13,1
Mei	2,3	2,6	4,6	12,9	3,0	4,2	2,2	3,1	14,8
Juni	4,0	2,5	4,8	15,8	3,0	5,2	0,8	2,8	14,1
Juli	2,3	2,5	4,6	12,9	2,9	5,1	2,0	2,3	13,8
Aug.	2,7	2,3	4,8	13,9	3,0	5,3	2,2	1,6	14,0
Sept.	2,7	2,2	4,7	13,2	2,9	5,2	2,2	2,1	14,2
Oct.	2,2	2,4	4,9	13,4	3,0	5,8	1,3	2,0	14,2

¹⁾ Bron: „Statistical Bulletin“ van de „International Tin Study Group“. Cursief gedrukte cijfers zijn schattingen.

²⁾ Exclusief de U.S.S.R.

³⁾ Productie der smelterijen, exclusief uit tinhoudend afval.

⁴⁾ Exportcijfers, daar productiecijfers niet beschikbaar zijn.

⁵⁾ Maandcijfers hebben betrekking op vier- of vijf-wekelijkse perioden.

⁶⁾ Na de oorlog inclusief productie uit geïmporteerd afval.

Voor het nieuwe telefoon-gebouw te Rotterdam . . .

koos men, zoals overal, waar **zakelijk inzicht** en **goede smaak** samengaan,

Bruynzeel parket:

krimpvrij, trekvrij en ongekend duurzaam door **Bruynzeel's unieke stoom- en droogmethode.**

Bruynzeel Zaandam.

Bruynzeel parket:
luxueus maar **geén** luxe!

wordt geassembleerd in Nederland!

De Nederlandsche Kaiser-Frazer fabrieken te Rotterdam zijn sinds 1 Januari 1950 belast met de vertegenwoordiging en montage der vermaarde *nieuwe* Simca 8, type 1200 automobielen.

Nieuwe 40 P.K. motor
Benzine-verbruik:
100 km op 9 liter.

Max. snelheid 110 km
Gesynchroniseerde
Stuur-versnelling.

* * *

Alle inlichtingen omtrent de Simca zullen U gaarne worden verstrekt door de Verkoop-afdeling van de
NEDERLANDSCHE KAISER-FRAZER FABRIEKEN N.V.
Sluisjesdijk ROTTERDAM tel. 77840

De grote
internationale
markt voor
consumptiegoederen
en productiemiddelen

LEIPZIGER MESSE
5-12 MAART 1950

Alle inlichtingen bij de
Nederlandse Kamer van Koophandel voor Duitsland
van de Spiegelstraat 18 - Den Haag

**Nederlandsche
Handel-Maatschappij, N.V.**

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in Nederland en Azië
New York — Londen — Tanger

**HANDELSBEMIDDELING
FINANCIERING VAN IM- EN
EXPORTTRANSACTIES**

◆ **Voor kantoor of bedrijf** ◆

Vraag en Aanbod inzake Kantoorbehoeften, Brandkasten, Machines,
Gebouwen, Industrierreinen, enz.

TE KOOP AANGEBODEN:

FABRIEKSPAND TE ROTTERDAM-C.
met kantoren, kluis, en bovenwoningen. Parterre
1113 m², vrij op te leveren. — Brieven onder no. 700
Adv. Bur. Van Sijn, Voorschlaan 82, Rotterdam, Tel.
22507.

◆ **Beschikbare krachten** ◆

ENERGIEKE, BESCHAAFDE JONGEMAN

v.g.h., ongehuwd, 25 jaar oud, 5-j. H.B.S., 4 jaar handels-
ervaring, waarvan 3 jaar in Indonesië, waar hij zelfstandig
commercieel werkzaam geweest is bij bekende firma, uitste-
kende referenties,

wil gaarne **GEPLAATST** worden

bij handelsfirma of industriële onderneming, waar toekomst-
mogelijkheden zijn of mogelijkh. bestaat opgeleid te worden
om later in directie te worden opgenomen. Financ. deelname
is event. geen bezwaar.

Br. onder no. ESB 1612, bur. v. d. bl., Postb. 42, Schiedam.

MEESTER IN DE RECHTEN

gedemobiliseerd, 31 jaar, zoekt passende werkkring. Br. onder
no. ESB 1621, bur. v. d. blad, Postbus 42, Schiedam.

◆ **Diversen** ◆

Te koop: Austin 10 van '47;
auto verkeert in prima staat.
Bij voorkeur aan particulier.
Te bevr. Bij N. R. Doornbos,
Waardweg A3, Slotdorp.

Adverteer in deze
rubriek

◆ **Vacatures** ◆

GEMEENTE AMERSFOORT

Gewijzigde oproeping.

Burgemeester en Wethouders van Amersfoort roepen
sollicitanten op voor de betrekking van

**Chef der afdeling personeels-
zaken en pensioenen**

ter secretarie van Amersfoort.

Aanstelling geschiedt in de rang van referendaris
(salarisgrenzen f 6000.— tot f 7080.—).

De te benoemen functionaris zal moeten voldoen aan
de normale aan de functie van afdelingschef te stellen
eisen en dient daarnaast door studie en zo mogelijk
ook door ervaring op de hoogte te zijn van: de moder-
ne bedrijfseconomie; de sociale taak van de overheid
als werkgever.

Kennis van het ambtenarenrecht en de pensioenwet-
geving strekt tot aanbeveling.

Gegadigden moeten bereid zijn zich aan een psycho-
technisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitaties, vergezeld van uitvoerige inlichtingen,
voor 1 Februari 1950 in te zenden aan burgemeester
en Wethouders van Amersfoort.

Bij de Rijksverzekeringsbank is te vervullen de va-
cature van

bedrijfseconoom

wiens taak o.m. bestaat uit het adviseren inzake de
organisatie van de administratie (incl. mechanisatie)
en het adviseren omtrent personeelsbezetting van de
onderscheiden afdelingen.

Vereisten: organisatievermogen, ruime wetenschap-
pelijke opleiding, ervaring op bedrijfsorganisatorisch
gebied, uitgebreide kennis van boekhouden.

Leeftijd ca. 35 jaar.

Bij gebleken geschiktheid zal na verloop van enige
tijd aan deze functie worden verbonden de rang van
referendaris: salarisgrenzen f 500.— tot f 620.— per
maand.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven met volle-
dige inlichtingen en opgave van referenties, binnen 14
dagen na verschijning van dit blad, te richten aan
de heer Secretaris-Generaal der Rijksverzekeringsbank,
Apollolaan 15 te Amsterdam. Bezoek eerst na uit-
nodiging.

Vacatures

N.V. Houthandel v/h G. ALBERTS Lzn. & Co., te Middelburg, zoekt een representatief en energiek persoon als

Secretaris der Directie

Sollicitanten (bij voorkeur academisch gevormd) moeten blijk hebben gegeven te beschikken over initiatief, commerciële capaciteiten en ervaring, en de moderne talen in woord en geschrift beheersen. Kennis van houtbranche strekt tot aanbeveling.

Bij gebleken geschiktheid kunnen zeer goede vooruitzichten worden geboden.

Woning beschikbaar. Leeftijd 30/40 jaar.

Met de hand geschreven sollicitaties bevattende volledige gegevens betreffende ervaring, opleiding, leeftijd en referenties vergezeld van recente pasfoto worden ingewacht.

Reflectanten moeten bereid zijn zich desgewenst aan een psychotechnisch onderzoek te onderwerpen.

DE ALGEMENE KUNSTZIJDE UNIE N.V. te Arnhem kan plaatsen een

BEDRIJFSECONOOM

voor de leiding van haar centrale efficiency-afdeling. De aard van de werkzaamheden is het coördineren der technische organisatie in de fabrieken en het bevorderen van de toepassing van de wetenschappelijke bedrijfsorganisatie.

Academische opleiding en 6 à 10 jaar praktijk in het grootbedrijf of in de industrie vereist. Leeftijd omstreeks 35 jaar. Aan de definitieve tewerkstelling zal een cursus bij het I.O.V. voorafgaan. Spoedige indiensttreding gewenst.

Sollicitaties voorzien van pasfoto te richten aan het adres Velperweg 76, Arnhem.

GEMEENTE ARNHEM.

Op de gemeente-secretarie van Arnhem zal vacant komen de betrekking van

SOCIOGRAAF

chef der sociografische afdeling. Praktische ervaring is vereist.

Aanstelling zal geschieden in de rang van Referendaris A (salarisgrenzen thans f 5400.— tot f 6480.—. Verhoging tot de grenzen f 6300.— tot f 7440.—, plus 5 pCt. is in voorbereiding).

Sollicitaties op zegel met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en werkring in te zenden aan de Burgemeester van Arnhem binnen 10 dagen na plaatsing van deze advertentie. Persoonlijk bezoek uitsluitend na oproeping.

De Levensverzekering-Maatschappij N.V. Rotterdamsche Verzekering-Societeit (R.V.S.)

roept sollicitanten op voor
de binnenkort bij haar vacerende functie van

Actuaris.

Vereisten: actuariële opleiding en ervaring, commercieel inzicht, zomede geschiktheid voor de leiding van een grote wiskundige afdeling.

Sollicitatiebrieven, op de omslag waarvan verzocht wordt te vermelden „Vacature Actuaris“, te richten aan de Directie, Westerstraat 3, Rotterdam.

CURSUSSEN MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

IN JANUARI

begint een nieuwe cursus voor:

1. het M.B.A.-examen van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel en het Nederlands Instituut voor Efficiency.
2. het M.B.A.-examen van de Nederlandse Associatie voor Practijkexamens.

SECRETARIAAT: POSTBUS 800 - ROTTERDAM

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar; voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel, of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzijdijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“ f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.